

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

[PRIJEDLOG NACIONALNE STRATEGIJE OSIGURANJA KVALITETE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU I OSPOSOBLJAVANJU U REPUBLICI HRVATSKOJ]

1. Uvod

1.1 Ovaj dokument predstavlja prijedloge za buduću strategiju osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u Republici Hrvatskoj. Budući da se ne radi o neposrednom akcijskom planu, ova strategija odnosi se na srednjoročno razdoblje od 2-5 godina. Aktivnosti koje strategija predlaže uglavnom se već provode, ali kako se radi o počecima, one se moraju ustaliti i usavršiti tijekom navedenog srednjoročnog razdoblja.

1.2 Ovaj je dokument jedan od rezultata projekta „Razvoj osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju“, koji se provodi u sklopu IPA programa Europske unije. Osobito se to odnosi na dio opisa posla projekta koji govori o „unaprjeđenju koncepta osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju i pripremanju elemenata za sveobuhvatniju nacionalnu strategiju“ (1.1.5), o „analizi postojećeg zakonskog okvira te izradbi relevantnih preporuka“ (1.3.1) i o „analizi mogućnosti uvođenja novih metoda osiguranja kvalitete u strukovne škole“ (1.3.2).

1.3 Strukovno obrazovanje i osposobljavanje, pored ostaloga, predstavlja široko područje razvoja ljudskih potencijala koje obuhvaća gotovo sve segmente obrazovnog sustava, uključujući i osposobljavanje u tvrtkama, usavršavanje već iskusnih stručnjaka te informalno učenje pojedinaca povezano s napredovanjem u karijeri. Ovaj dokument ne obuhvaća cijelo područje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, posebno ne onaj dio koji se odnosi na informalno učenje, odnosno aktivnosti pojedinaca ili tvrtki s time u svezi. Ova strategija ne odnosi se ni na visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj koje ima vlastiti sustav osiguranja kvalitete. Glavni predmet interesa ovog dokumenta jest:

- strukovno obrazovanje u sustavu redovnog srednjoškolskog obrazovanja, uključujući i zanimanja u obrtništvu;
- strukovno obrazovanje i osposobljavanje u sustavu obrazovanja odraslih

1.4 Strategija se sastoji od dijelova kako slijedi:

- a) definiranje pojma osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju – što smatramo osiguranjem kvalitete, zbog čega je ono važno i na kojim se načelima ono zasniva;
- b) osiguranje kvalitete u europskom kontekstu – tipični mehanizmi u zemljama EU-a, trendovi te instrumenti na razini EU-a;
- c) postojeći mehanizmi u Republici Hrvatskoj – uključujući novija postignuća;
- d) prijedlog budućih smjerova razvoja osiguranja kvalitete u Republici Hrvatskoj – koji proizlaze iz procjene položaja Republike Hrvatske u kontekstu EU-a te mogućnosti razvoja osiguranja kvalitete u budućnosti;
- e) prioriteta područja za srednjoročno razdoblje – glavna područja na koja se treba usredotočiti, kao i pitanja koja treba riješiti;
- f) odgovornosti za provedbu i koordinaciju – uključujući šire konzultacije o ovoj strategiji.

1.5 Ovaj je dokument rezultat rasprave među članovima Radne skupine čiji su članovi navedeni u Dodatku A.

2. Osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju i njegova važnost

2.1 Na početku, potrebno je definirati što to podrazumijevamo pod pojmom osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, kako bi potom objasnili njegovu važnost i naveli kako ga početi primjenjivati.

Kvaliteta i osiguranje kvalitete

2.2 Pojam kvalitete unutar strukovnog obrazovanja te, šire gledano, unutar obrazovanja općenito, najčešće se povezuje s učinkovitošću poučavanja te ostvarivanjem ciljeva odgojno-obrazovnog procesa; to je važan aspekt i ova će strategija o tome imati mnogo toga za reći. Iz europskog je konteksta, međutim, razvidno da se kvaliteta shvaća mnogo šire te da uključuje i sljedeća pitanja:

- odgovaraju li obrazovni programi potrebama tržište rada;
- 'proizvodi' li sustav strukovnog obrazovanja i osposobljavanja odgovarajući broj ljudi, uzimajući u obzir potrebe tržišta rada;
- je li pristup strukovnom obrazovanju i osposobljavanju omogućen dovoljnom broju polaznika i je li im ono dostupno pod jednakim uvjetima;
- je li sustav strukovnog obrazovanja i osposobljavanja dovoljno atraktivan;
- radi li se na poboljšavanju i unaprjeđenju sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

2.3 Iskustva i uspjeh polaznika u samom su središtu ideje o kvaliteti:

- Promiču li iskustva polaznika odgoj i obrazovanje na najučinkovitiji način?
- Postižu li polaznici ciljeve odgojno-obrazovnog procesa?
- Jesu li ti ciljevi relevantni za ono što polaznici žele postići u životu, bilo da se radi o nastavku obrazovanja na visokim učilištima ili o zapošljavanju?

Smisao kvalitete nije ispunjavanje uvjeta koje određuju propisi u školama. Propisi i procedure mogu svakako biti korisni kao potpora iskustvima i uspjehu polaznika, ali oni su sredstvo kojim se postiže cilj i nisu sami sebi svrha.

2.4 Iako je visoka kvaliteta itekako poželjna, poznato je da su pokušaji unaprjeđenja kvalitete mehaničkim putem, unatoč tome što ne pitaju za cijenu koštanja, podjednako nerealni kao što su i nepoželjni. Tehnička radna skupina koja je prva osmislila *European Quality Assurance Reference Framework*¹ shvatila je kvalitetu kao spoj između iskustva i očekivanja, kao postizanje ciljeva.² Drugo je, uobičajeno, shvaćanje da je strukovno obrazovanje kvalitetno ako je „svrsishodno“. Oba koncepta počivaju na načelu da je kvaliteta ostvarena kada strukovno obrazovanje i osposobljavanje u točno određenoj mjeri, niti premalo niti previše, odgovara zadanim okolnostima.

2.5 Osiguranje kvalitete se sastoji od ukupnosti instrumenata koji se koriste za osiguranje primjerene kvalitete strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Takve mjere najčešće uključuju tri dijela:

- pojam *standarda*, ciljanu kvalitetu ili neki željeni stupanj kvalitete za koji se smatra da je svrsishodan;
- postupke koji trebaju utvrditi je li taj standard u pojedinom slučaju zadovoljen ili nije - *vrjednovanje*;
- *aktivnosti* koje će osigurati poboljšanje kvalitete u skladu sa standardom ili iznad njega.

¹ Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete (op.prev.)

² *Technical Working Group on Quality in VET. Final Report.* CEDEFOP 2003, p 4.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

Standardi mogu biti apsolutni (primjerice: stopa polaznika koji ne završavaju obrazovanje nije viša od 5 posto godišnje) ili mogu biti komparativni (primjerice: stopa polaznika koji ne završavaju obrazovanje nije viša od europskog prosjeka ili je niža u odnosu na prethodne tri godine). Postupci za vrjednovanje postizanja standarda mogu biti ili kvalitativni (primjerice: izvješće stručnjaka) ili kvantitativni (statistička izvješća i analize). Aktivnosti za osiguranje poboljšanja kvalitete poprimat će mnoge oblike ovisno o prirodi utvrđenog problema i prioriteta za njegovo rješavanje.

2.6 Moguće je razlikovati standarde koji se usredotočuju na sve što je uloženo u odgojno-obrazovni proces (*input*) i standarde koji se usredotočuju na rezultate odgojno-obrazovnog procesa (*output*):

- standardi za *inpute* bave se odrednicama kurikuluma (nastavnog plana i programa), raspoloživom opremom i kvalifikacijama nastavnika;
- standardi za *outpute* se bave onim što bi polaznici trebali biti u stanju činiti/raditi nakon završenog obrazovanja i osposobljavanja (ishodi učenja), brojem polaznika za koje se može očekivati da mogu ostvariti takve ishode te učinkovitošću poučavanja.

2.7 Sljedeća je razlika između unutarnjeg i vanjskog vrjednovanja.

- *Unutarnje vrjednovanje* provode osobe koje su uključene u rad neke ustanove ili sustava. Nastavnik koji ocjenjuje vlastite polaznike, ravnatelj škole koji vrjednuje uspješnost svoje škole ili osoba koja kreira obrazovnu politiku i procjenjuje prednosti i nedostatke sustava strukovnog obrazovanja – sve su to primjeri unutarnjeg vrjednovanja.
- *Vanjsko vrjednovanje* provode osobe izvan ustanove ili sustava, ovisno o tome što se vrjednuje. Prema tome, ocjenjivanje polaznika od strane poslodavaca ili nastavnika iz drugih škola, nadzor škole koji provodi neka od agencija ili stručnjak koji je zaposlen izvan sustava, odnosno istraživanje sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja neke zemlje koje je proveo OECD – sve su to primjeri vanjskog vrjednovanja.

Prednost unutarnjeg vrjednovanja jesu detaljnija znanja o onima koje vrjednuju, a koja imaju oni koji su bliski polazniku, školi ili zemlji, ovisno o tome koga vrjednuju. S druge strane, vanjsko vrjednovanje je objektivnije i može otvoriti nove perspektive.

2.8 Kako je iz ranije navedenog vidljivo postoje različite dimenzije osiguranja kvalitete i sukladno toj činjenici, treba i odabrati instrumente koji će se koristiti. Dobra strategija osiguranja kvalitete sadržavat će pažljivo odabranu ravnotežu instrumenata.

Zbog čega poklanjati pažnju osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju?

2.9 Osiguranje kvalitete zahtijeva i vrijeme i novac. Zbog čega je dobra odluka potrošiti i vrijeme i novac za osiguranje kvalitete?

2.10 Prvi od razloga može se primijeniti na sve proizvode i usluge, bez obzira na to radi li se o gospodarskom, javnom, odnosno obrazovnom sektoru. U poslovnom svijetu, osiguranje kvalitete čini proizvode atraktivnijima za kupce ili smanjuje troškove njihove proizvodnje. Loša kvaliteta uništava povjerenje u *brand* i smanjuje cijenu koju su ljudi spremni platiti. Dobro osiguranje kvalitete, prema tome, povećava vrijednost proizvoda ili usluge.

2.11 Drugi razlog odnosi se na sve javne usluge koje financiraju porezni obveznici, kao što je slučaj s formalnim i dijelom neformalnoga strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Porezni obveznici trebaju određenu vrstu garancije da njihovi izdatci rezultiraju dobrom kvalitetom usluga; bez toga oni će dovesti u pitanje korištenje svojeg novca te će ga, putem demokratskog procesa i povući, odnosno uskratiti mogućnost njegovog korištenja. Kod javnih usluga dobro osiguranje kvalitete rezultira povjerenjem javnosti.

2.12 Treći se razlog odnosi specifično na strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Poslodavci žele zaposliti radnike koji su osposobljeni i koji mogu obavljati potrebne poslove, bilo odmah ili nakon stanovitog osposobljavanja u okviru tvrtke. Poslodavci imaju ograničene mogućnosti za vrjednovanje radnika prije no što ih zaposle, a kada ih zaposle skupo je za poslodavce i uznemiravajuće za radnike ako u obavljanju poslova nisu u stanju postići

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

očekivane rezultate. Isprava o osposobljavanju, a posebno strukovna kvalifikacija, može imati ulogu jamstva da će radnik biti u stanju postići očekivane rezultate. Međutim, takva isprava ili kvalifikacija postići će svoju svrhu samo ako poslodavac vjeruje da je osposobljavanje ostvarilo svoj cilj. Učinkovito i transparentno osiguranje kvalitete povećava povjerenje.

2.13 Potreba za povjerenjem, objašnjava zbog čega se osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju poklanja posebna pozornost na europskoj razini. Ako radna snaga treba biti pokretna diljem EU-a tada bi poslodavci jedne zemlje morali imati povjerenja u kvalifikacije dodijeljene u nekoj drugoj zemlji. Ako bi Europski kvalifikacijski okvir trebao omogućiti građanima jedne zemlje priznavanje kvalifikacija stečenih u drugoj zemlji, tada bi moralo postojati i povjerenje u učinkovitost osiguranja kvalitete u sustave kvalifikacija svake pojedine zemlje.

Kako osiguranje kvalitete učiniti operativnim

2.14 Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete ističe da osiguranje kvalitete u strukovnom osiguranju i osposobljavanju treba primijeniti na više razina¹:

- na razini dodjeljivanja kvalifikacija²: potvrditi da kvalifikacije zadovoljavaju potrebe tržišta rada kao i odgojno-obrazovne potrebe te da polaznici uče ono što kvalifikacija sadrži;
- na razini ustanove³: zajamčiti da se poučavanje provodi učinkovito i financijski racionalno, da ustanova upisuje polaznike pod jednakim uvjetima te da se njome upravlja tako da se ona trajno unaprjeđuje i da poboljšava svoj rad;
- na razini cjelokupnog sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja pojedine zemlje: omogućiti da različiti dijelovi sustava učinkovito funkcioniraju zajedno, da su pojedine mjere osiguranja kvalitete koherentne, da se određuju nacionalni standardi i ciljevi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te da se nadzire njihovo ostvarivanje

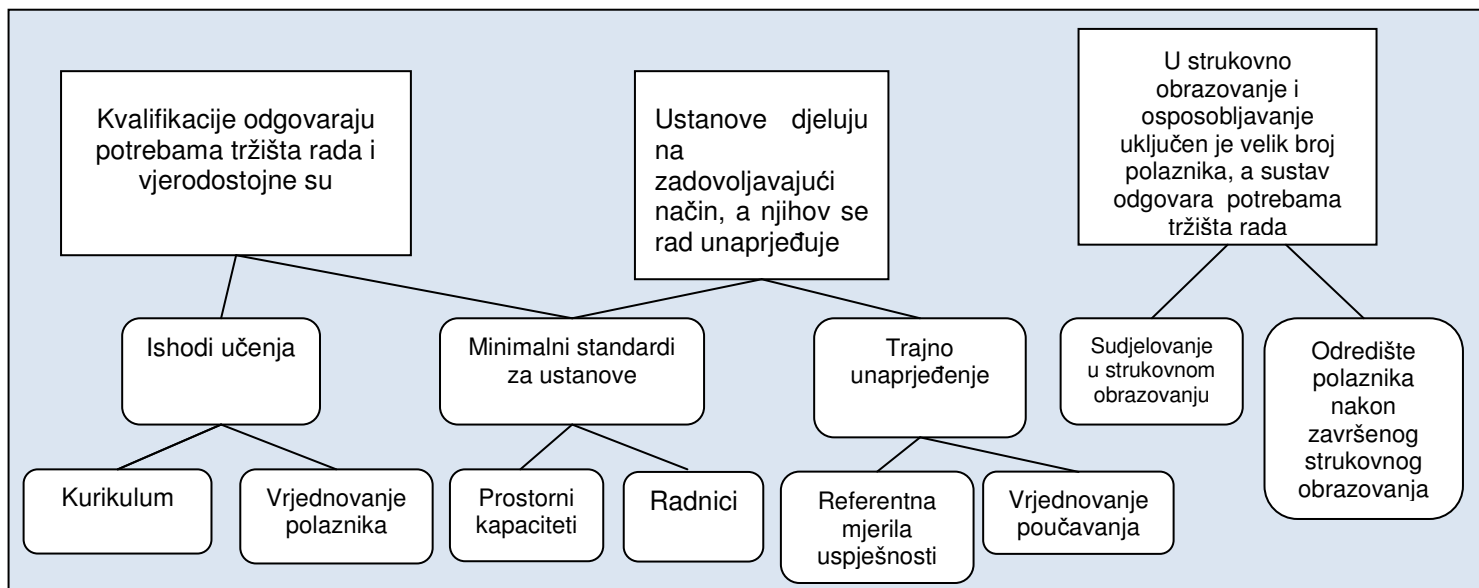
2.15 Ti se koncepti mogu prikazati sljedećim dijagramom:

¹ *European Quality Assurance Framework for VET*, (Službeno glasilo Europske unije / Official Journal of the European Union, 8.7.2009., C155/2)

² U ovom dokumentu pojam „kvalifikacija“ koristi se u istom značenju kao i u Europskom kvalifikacijskom okviru: „formalni ishod procesa vrjednovanja i potvrđivanja koji je postignut kada kompetentno tijelo odluči da je pojedinac postigao ishode učenja u skladu sa zadanim standardima“. (Službeno glasilo Europske unije / Official Journal of the European Union, 6.5.2008., C111/4).

³ U ovom dokumentu koristi se pojam „ustanova“ i za odgojno-obrazovne ustanove koje pružaju formalno obrazovanje i za organizacije koje pružaju neformalno obrazovanje ali čiji su obrazovni programi službeno priznati.

Dijagram 1: Osiguranje kvalitete unutar sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja

Ovaj ćemo okvir upotrijebiti za opisivanje sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u drugim europskim zemljama te u Republici Hrvatskoj. U ovoj će fazi biti od pomoći ako se opišu njegova osnovna obilježja.

2.16 Kvalifikacije podupire izjava o tome što bi uspješni polaznici trebali znati, razumjeti i biti u stanju učiniti (*ishodi učenja*). Nastavni planovi vode do tih ishoda (*kurikulum*), a provodi se vrjednovanje svakog polaznika kako bi se utvrdilo je li postigao željene ishode (*vrjednovanje polaznika*). Osim nekih posebnih slučajeva¹ stjecanje kvalifikacije zahtijeva pohađanje nastave u ustanovama koje ispunjavaju određene propisane uvjete (*minimalni standardi za ustanove*), kao što su radionice i oprema (*prostorni i materijalni kapaciteti*), odnosno nastavnici, strukovni učitelji ili nastavnici praktične nastave koji poučavaju polaznike (*radnici ustanove*).

2.17 Sa stajališta osiguranja kvalitete ustanova, minimalni standardi za prostorne i materijalne kapacitete i nastavnike su relevantni, ali ustanove ne bi trebale samo težiti zadovoljavanju tih minimalnih standarda. One bi se također trebale unaprjeđivati i trajno poboljšavati razinu kvalitete svoga rada, kao što je slučaj sa svakim drugim uspješnim poslovnim subjektom (*trajno unaprjeđivanje*). Taj proces zahtijeva da se njihova uspješnost vrjednuje kako bi se planovi za budućnost mogli izraditi na osnovi vjerodostojnih dokaza. Takvo se vrjednovanje može provesti u obliku numeričkih metoda (*referentna mjerila uspješnosti*) ili putem profesionalnog ispitivanja i ocjenjivanje poučavanja te upravljanja (*vrjednovanje poučavanja*).

2.18 Na razini cjelokupnog sustava, upotrebljive kvalifikacije i učinkovite ustanove bitne su komponente uspjeha. Ali, pored toga, državi je potreban odgovarajući broj ljudi koji će stjecati te kvalifikacije i obrazovati se u ustanovama za strukovno obrazovanje i osposobljavanje (*sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju*). Ipak, u konačnici, samo sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju od male je vrijednosti ukoliko ljudi nemaju koristi od onoga što su naučili, tako da su poslovi koje rade nakon završetka strukovnog obrazovanja i osposobljavanja također relevantni (*destinacije polaznika*).

2.19 Može se primijetiti da postoji mnogo aspekata strukovnog obrazovanja gdje je potrebno osiguranje kvalitete. U osmišljavanju nacionalne strategije moramo uzeti u obzir najmanje dva čimbenika:

¹ Kao što su postupci za priznavanje neformalnog i informalnog učenja.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

- pokušaji da cijelo vrijeme upravljamo opsežnim mehanizmima osiguranja kvalitete i svim njegovim navedenim aspektima mogu biti financijski skupi i s mnogo (suvišnog) administriranja;
- s druge strane, ukoliko se usredotočimo samo na jedan ili dva, od brojnih mogućih aspekata, to će stvoriti izobličenu sliku o stvarnom stanju.

Dobar sustav osiguranja kvalitete uravnoteženo će koristiti različite instrumente. Također će uspostaviti ravnotežu između mjera koje se usredotočuju na *inpute* (odgojno-obrazovne procese) i *outpute* (što su polaznici naučili), između unutarnjeg i vanjskog vrjednovanja, između instrumenata koji uključuju kvalitativna vrjednovanja i onih koji koriste kvantitativne podatke.

3. Europski kontekst

3.1 U Dodatku 2 nalazi se kratki opis različitih načela osiguranja kvalitete koji se preporučuju na razini EU-a, uključujući najnoviji *Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete*. Iako se *Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete* sastoji od različitih općih načela i predlaže niz kriterija za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, on također izrijeком navodi da će zemlje donijeti i svoje vlastite dokumente koji uređuju pitanja osiguranja kvalitete.

3.2 Radna je skupina naručila izvješće o različitim mehanizmima koji se koriste u nizu europskih zemalja¹, a boravila je i u Irskoj u okviru studijskog putovanja kako bi temeljito i detaljno ispitala pristup te zemlje u osiguranju kvalitete. U Dodatku 3 nalaze se glavni elementi i trendovi koji su zastupljeni u drugim europskim zemljama.

3.3 Iako su pristupi različiti, možemo uočiti nekoliko općih trendova:

- sve je izraženije okretanje ishodima učenja što je dodatno pojačano razvojem *Europskoga kvalifikacijskog okvira*. U većini slučajeva ta je orijentacija popraćena pojačanim konzultacijama s poslodavcima i sindikatima o sadržaju strukovnih kurikuluma. U nizu zemalja, posebno onih koje imaju sustav naukovanja (dvojni sustav) uobičajena je uključenost socijalnih partnera u te procese. Međutim, u drugim zemljama u kojima se programi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja provode u školama, kurikulumi se izravnije temeljeni na ishodima (učenja). Jasno i precizno definiranje ishoda učenja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju te usklađivanje tih ishoda s potrebama tržišta rada nužno je kako bi strukovno obrazovanje i osposobljavanje služilo svojoj svrsi;
- propisivanje, (bilo zakonima, bilo drugim normativnim aktima), minimalnih kriterija za obavljanje djelatnosti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja kao javne ovlasti i postupci odobravanja početka rada čitavom nizu ustanova izvan tradicionalnog školskog sustava. To je djelomično odgovor na rast djelatnosti osposobljavanja odraslih koje vodi do priznatih kvalifikacija. Zemlje (države) trebaju pažljivo razmisliti o tome kakvi su nastavnici, prostorni kapaciteti i postupci upravljanja potrebni privatnim i neprofitnim ustanovama, uspostavljajući ravnotežu između potrebe za zadovoljavanjem propisanih osnovnih standarda i potrebe da se privuče što veći broj ustanova te da se potaknu inovacije u obrazovanju odraslih;
- težnja prema strukturiranom samovrjednovanju ustanova, kako bi se osiguralo da s vremenom dođe do unaprjeđenja – podizanja razine iznad minimalnih standarda. U nekim slučajevima to se provodi paralelno s vanjskim vrjednovanjem, koje je u mnogim zemljama uobičajeno, a u drugima je ono uvedeno dijelom kao alternativa inspeksijskom nadzoru. Često je popraćeno kvantitativnim referentnim mjerilima koja ustanovama pružaju osnovu s kojim se mogu uspoređivati i donositi prosudbe o svojoj vlastitoj uspješnosti;
- sve češća uporaba statističkih podataka kao podloge za donošenje prosudbi o uspješnosti sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja neke zemlje. Ono je primjetno kod analiza sustava, ali i prilikom usporedbe s drugim zemljama. Takav razvoj događaja potpomognut je i Lisabonskim procesom EU-a, koji poziva zemlje na redovito izvještavanje o nekim aspektima strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, a omogućen je povećanom dostupnošću podataka i njihovom prikladnošću za analizu. Internet omogućava istraživačima i javnosti lakši pristup detaljnim informacijama o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, kako u vlastitoj zemlji, tako i u drugim zemljama. Jednako im tako omogućava i sudjelovanje u javnim raspravama o učinkovitosti i razvoju sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Iako se čini da

¹ *Osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u europskim zemljama*, John West, srpanj, 2010.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

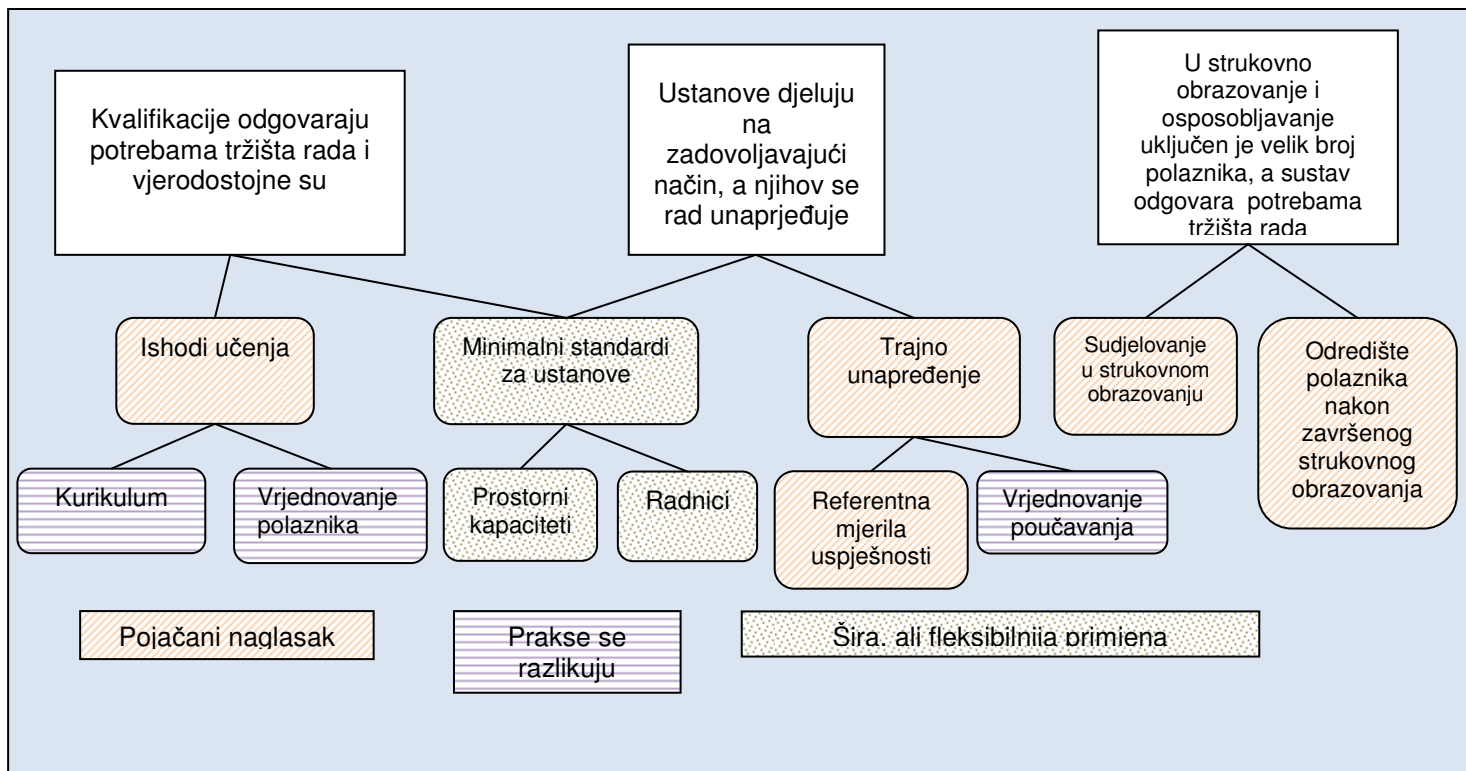
je povećana upotreba statističkih podataka opći trend, postoje značajne razlike između zemalja u tom pogledu; npr. neke od njih su tek na početku prikupljanja i analiziranja podataka na sistematičan način.

3.4 Unatoč činjenici postojanja nekih sličnih trendova, postoje tri aspekta u kojima se pojedine zemlje (države) značajno razlikuju, odnosno koje različito naglašavaju i pristupaju sljedećim pitanjima:

- koliko sadržaj kurikuluma detaljno propisuje njegove pojedine odredbe. U nekim zemljama detaljne kurikulume donose ustanove (država određuje samo temeljne odrednice), dok se u drugima detaljni nastavni planovi i programi određuju na nacionalnoj razini. Uvođenje pojma ishoda učenja u sustav, u prijašnjim je slučajevima vodio do centralizirane specifikacije onoga što treba poučavati (iako ne na razini detaljnih kurikulumu); a u nekim zemljama, gdje su kurikulumi uvijek bili detaljno specificirani, uvođenje ishoda učenja dovelo je do nešto manje detaljne specifikacije kurikulumu u obliku rasporeda (broja sati nastave po predmetima), nastavnih planova i nastavnih programa. Prakse u redovnom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u velikoj se mjeri razlikuju u tom pogledu. Međutim, u slučaju obrazovanja odraslih ne postoje toliko detaljne specifikacije, jer se potrebe odraslih razlikuju te se uvijek smatralo da bi ustanove trebale moći odlučivati koji je nastavni plan prikladniji za njihove odrasle polaznike;
- neke zemlje tradicionalno uključuju vanjske stručnjake u vrjednovanje polaznika. Druge se zemlje oslanjaju na nastavnike u vrjednovanju polaznika i odlučivanju treba li im dodijeliti kvalifikaciju. U općeobrazovnim predmetima mnoge, no svakako ne sve, zemlje imaju neki oblik nacionalnih ispita. Testovi kojima se provjerava teorijsko strukovno znanje također su ujednačeni, no standardizirani ispiti praktičnih znanja i vještinu to nisu. Zemlje se također, razlikuju i po tome moraju li u tom procesu sudjelovati vanjski stručnjaci ili agencije. Postoje također znatne razlike između zemalja – kod nekih strukovnih zanimanja profesionalna tijela igraju veliku ulogu u određivanju jesu li pojedini polaznici zadovoljili standarde dok se u drugim predmetima odluka prepušta nastavnicima i unutarnjim procedurama pojedinih škola;
- prakse se u pojedinim zemljama razlikuju i kod vanjskog vrjednovanja ustanova. U većini slučajeva ministarstvo obrazovanja (ili neka specijalizirana agencija) periodično će posjećivati škole ili ustanove kako bi osiguralo primjereno postupanje i upravljanje tom obrazovnom institucijom. Međutim, neće sve zemlje takvim posjetima obuhvatiti nastavu i postignuća polaznika. Tamo gdje se javlja takva vrsta inspekcije velikim dijelom postoje razlike u učestalosti; u nekim slučajevima (primjerice gdje je razvijeno samovrjednovanje) smanjena je vanjska inspekcija, dok je u drugima (primjerice, ako se javnost zabrinula zbog obrazovnih standarda) povećana.

3.5 Situacija je doista složena. Međutim, možemo postaviti grubu sliku koristeći naš prethodni dijagram:

Dijagram 2: Trendovi osiguranja kvalitete u Europi

4. Osiguranje kvalitete u Republici Hrvatskoj

4.1 Redovno strukovno obrazovanje i osposobljavanje ima snažnu tradiciju u Republici Hrvatskoj, a neke ustanove postoje još od 19 stoljeća. Pojedini su mehanizmi osiguranja kvalitete ustrojeni u sustavu redovnog strukovnog obrazovanja, posebno kada govorimo o strukovnim školama koje izvode različite obrazovne programe, uključujući i obrazovne programe u obrtništvu (vezani obrti). Sustav stjecanja kvalifikacija također se odavno primjenjuje u srednjoškolskom sustavu zajedno s relevantnim mehanizmima osiguranja kvalitete. Oni uključuju centralizirano i detaljno specificiranje kurikuluma/nastavnih planova i programa do razine sadržaja i broja sati pojedinih nastavnih predmeta po razredima, što sve zajedno čini program (kurikulum) obrazovanja ili osposobljavanja za pojedino zanimanje. Uz detaljne kurikulume, strukovne škole moraju ispunjavati i druge uvjete (prostorne, materijalne i kadrovske) koji se propisuju na nacionalnoj razini. U izvješću o postojećem stanju¹ nalaze se sve pojedinosti, a ono je napisano na temelju podataka koji su dobiveni od različitih agencija Republike Hrvatske.

4.2 Daljnji način promicanja unaprjeđivanja uspješnosti sustava strukovnog obrazovanja jesu natjecanja u znanjima i vještinama koji provodi Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Pored toga što promiču postignuća i izazivaju i osjećaj samopoštovanja kod uspješnih polaznika i ustanova koje pohađaju, natjecanja pomažu školama da svoje standarde usporede u odnosu na standarde drugih.

4.3 Nakon stvaranja Republike Hrvatske i njene postupne ponovne integracije u europske trendove, izloženost suvremenim tržišnim silnicama i prepoznajući potrebu za kompetentnom i prilagodljivom radnom snagom, pokrenulo je inovacije u osiguranju kvalitete potičući korištenje šireg niza instrumenata. Pojedine od tih inovacija ugrađuju se u sustav, dok su neke od njih u početnoj fazi razvoja. U važnije inovacije ubrajaju se:

- razvoj i službeno priznavanje širokog sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja odraslih koje je organizirano u mnogim ustanovama koje nisu dio tradicionalnog

¹ Mjere za osiguranje kvalitete, rujan, 2011

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

školskog sustava. Uvedeni su novi postupci za akreditiranje ustanova i unutar i izvan postojećeg školskog sustava te priznavanje kvalifikacija koje se razlikuju po veličini i prirodi od tradicionalnih kvalifikacija za redovno strukovno obrazovanje i osposobljavanje;

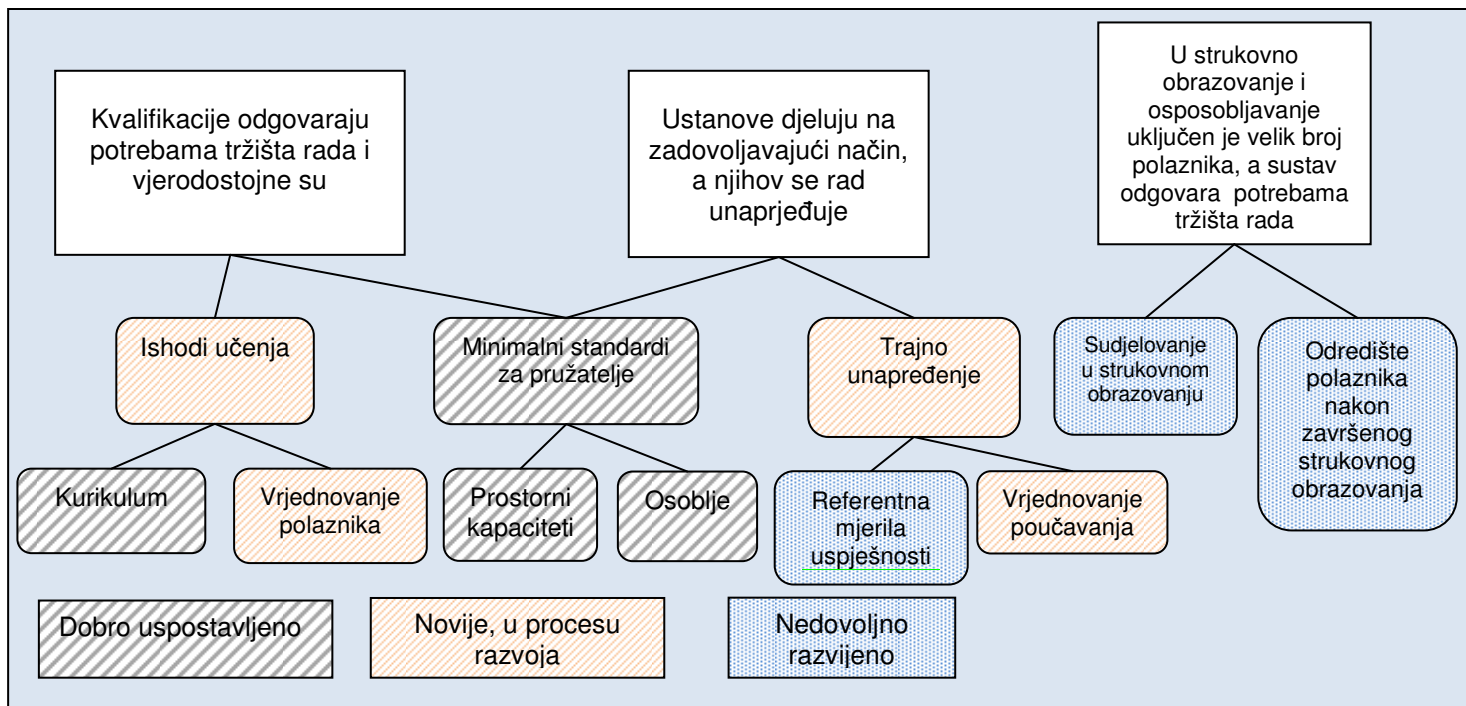
- uvođenje državne mature. Iako državna matura obuhvaća opće, a ne strukovne predmete, ispitima državne mature pristupa većina učenika četverogodišnjih strukovnih škola. Ti ispiti jamče da su polaznici uspješno savladali pojedine predmete, ali također postepeno čine dostupnima podatke o uspješnosti pojedinih škola (u općeobrazovnim predmetima) te će u budućnosti također pružati informacije o poboljšanju učinkovitosti poučavanja.
- nedavno su izrađeni ispiti za testiranje strukovnog znanja koji se mogu primijeniti na različite strukovne programe, ili srodne skupine programa. Prvi takvi ispiti organizirani su za programe u sektoru zdravstva u 2011. godini; NCVVO planira u budućnosti uvoditi slične ispite paralelno kako će sektorska vijeća definirati ishode učenja za programe u svakom sektoru;
- uvođenje informacijskog sustava *VETIS*, koji obuhvaća strukovne škole te *e-Matice* s izuzetno brojnim pojedinačnim informacijama o polaznicima u svim srednjim školama, uključujući i podatke o njihovom nastavku obrazovanja u sustavu visokog obrazovanja. Zajedno s podacima o državnoj maturi potencijalno postoje iznimno bogati izvori informacija koji bi mogli pružiti sistematizirane podatke o uspješnosti na razini države, županije, grada, škole ili pojedinog obrazovnog programa/kvalifikacije;
- osnivanje sektorskih vijeća, čime je i formalno omogućeno sudjelovanje socijalnih partnera u osmišljavanju i razvoju strukovnih kvalifikacija. Taj je proces združen s osmišljavanjem i razvijanjem kvalifikacija na osnovi ishoda učenja, s time da procjenjujemo će biti potrebno više godina da se taj posao završi, korak po korak, program po program;
- uvođenje metodičkog samovrjednovanja u škole, najprije posredstvom NCVVO, a potom i ASOO;
- Hrvatska obrtnička komora uvela je standardizirane zadatke i pitanja za polaznike obrazovnih programa za vezane obrte, sa svrhom unaprjeđenja vrjednovanja putem kontrolnih ispita, te, na završetku školovanja, pomoćničkih ispita.

4.4 Mnoge od tih ideja formalizirane su u odredbama novog Zakona o strukovnom obrazovanju iz 2009. godine. Između ostaloga to su:

- uvođenje ishoda učenja i razvoj kompetencija kao ključno načelo strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (Članak 4,2), uz zadržavanje centralizirane detaljne specifikacije strukovnih kurikuluma na razini sustava, uključujući tjedni broj sati poučavanja za svaki predmet, kao i zahtjeve za materijalnim uvjetima te ljudskim resursima /kadrovski uvjeti/ (Članak 8,8);
- osnivanje sektorskih vijeća koja, između ostaloga, savjetuju o sadržaju strukovnih kvalifikacija te o prikladnosti strukovnih obrazovnih programa za njihove sektore (Članak 17);
- strukturirano samovrjednovanje strukovnih škola (Članak 11);
- baza podataka 'za informacijsko praćenje i upravljanje sustavom' koju će održavati MZOŠ, a koja će biti dostupna ASOO-u (Članak 9), pri čemu se propisuje da ASOO 'vodi zbirku osobnih podataka učenika, ravnatelja, nastavnika, stručnih suradnika te zbirke podataka materijalne imovine ustanova' (Članak 13,10).

4.5 Dodatak 3 opisuje položaj Republike Hrvatske u odnosu na svaku kategoriju instrumenata osiguranja kvalitete. Postoji čitav niz neriješenih pitanja vezanih uz nedavno razvijene instrumente, a tim ćemo se pitanjima baviti u poglavlju 6. Glavna analiza trenutnih mjera osiguranja kvalitete u Republike Hrvatske sažeto je prikazana u sljedećem dijagramu.

Dijagram 3: Osiguranje kvalitete: trenutna situacija u RH

5. Budući smjerovi u osiguranju kvalitete

5.1 Iz onoga što je do sada ovdje izneseno, razvidno je sljedeće:

- Republika Hrvatska u nekim aspektima ima dobro razvijene mehanizme osiguranja kvalitete. Ti se aspekti odnose na specifikaciju kurikuluma te na brojne minimalne standarde obavljanja djelatnosti strukovnog obrazovanja koji se odnose na ustanove.
- ostala su područja osiguranja kvalitete novija i u stanovitoj mjeri još su uvijek u razvoju. U ta se područja ubrajaju razrada ishoda učenja uz uključenost sektorskih vijeća; nedavno uvođenje državne mature zbog standardizacije vrjednovanja polaznika (za općeobrazovne predmete) zajedno sa standardiziranim katalozima zadataka za neke obrtničke programe; uvođenje samovrjednovanja i strukturiranih školskih razvojnih planova kao potpora osiguranju kvalitete.
- zaključno, postoje područja gdje su u Republici Hrvatskoj mehanizmi osiguranja kvalitete nedovoljno razvijeni u usporedbi s mnogim drugim europskim zemljama. Uglavnom se to odnosi na uporabu statističkih podataka, kako za nadzor uspješnosti pojedinih škola i ustanova, tako i za donošenje procjena o napretku sustava u cjelini ili njegovih važnih dijelova. Doima se da se prikuplja mnoštvo informacija koje su potrebne, no nisu jasni postupci za njihovo objavljivanje ili razmjenu među agencijama, dok su istodobno kapaciteti za njihovu analizu ograničeni.

5.2 Kao što je navedeno u poglavlju 2, ne radi se o tome da bi osiguranje kvalitete trebalo biti operativno na najvišoj mogućoj razini. Prekomjerno osiguranje kvalitete dovest će do prevelikog birokratiziranja, povećanja troškova, a sprječavat će i inovacije. Republika Hrvatska mora uspostaviti pomno promišljenu ravnotežu instrumenata osiguranja kvalitete.

5.3 Naša analiza pokazuje da bi ta ravnoteža trebala podrazumijevati veći stupanj usredotočenosti na to da je izvjesno da su pozitivna iskustva i uspjesi polaznika najbolji dokazi kvalitete, kao i da su stečene kvalifikacije relevantne za tržište rada. Nadalje, analiza pokazuje da je potrebno nešto manje tradicionalnog pristupa, koji podrazumijeva da ustanove moraju slijediti velik broj centralno propisanih uvjeta. Republika Hrvatska bi se trebala više okrenuti u smjeru osiguravanja kvalitete ishoda, a ne toliko centralnom reguliranju procesa; bolja ravnoteža između ishoda i procesa unaprijedit će cjelokupnu kvalitetu, a sustavu strukovnog obrazovanja i osposobljavanja omogućit će prilagodbu promjenljivim uvjetima.

5.4 Naravno, to je ujedno i smjer u prema se kreću nedavno uvedene inovacije. Nova metodologija razvoja strukovnog kurikuluma usredotočena je na ishode učenja. Nacionalni ispiti vrjednuju i prepoznaju uspjehe polaznika na konzistentan način. A samovrjednovanjem se stavlja naglasak na iskustva i napredak polaznika.

5.5 Srednjoročni su prioriteti za Republiku Hrvatsku u ovoj fazi nastaviti i dovršiti razne inovacije osiguranja kvalitete koje su nedavno uvedene:

- provesti opsežan program osmišljavanja kurikuluma pomoću ishoda učenja te uključivanja sektorskih vijeća u određivanje sadržaja strukovnih programa. Za to će biti potrebno nekoliko godina;
- na području vrjednovanja polaznika prikupiti iskustva u provođenju državne mature te posebno osmisliti daljnje kreativno korištenje rezultata državne mature, kako bi se pomoglo školama da povećaju kvalitetu poučavanja i učenja;
- proširiti standardizirane ispite strukovnih znanja, kako u školskom sustavu putem novih nacionalnih ispita koje uvodi NCVVO, tako i u sustavu vezanih obrta, na način da će se primijeniti ispiti Obrtničke komore na više obrtničkih zanimanja;
- uvesti strukturirani pristup samovrjednovanja kakav je osmišljen za strukovne škole nadograđujući se na inicijative koje je po prvi puta uveo NCVVO. Time će se zaposlenici ASOO-a u znatnoj mjeri uključiti u usmjeravanje škola te će se također pokrenuti pitanje mjesta redovnoga vanjskog vrjednovanja te pitanje tko će ga provoditi;

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

- razmotriti implikacije ovih novih postignuća na sustav obrazovanja odraslih. Obrazovanje odraslih doživjelo je uspješan rast, no možda bi trebalo mijenjati sadašnje modele odobravanja izvođenja i nadzora programa, budući da sustav dolazi u fazu zrelosti te se modernizirane kvalifikacije javljaju u redovnom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju.

Sljedeći se dio bavi nekim važnim pitanjima u svezi s tim novinama te predlaže aktivnosti za njihovo rješavanje.

5.6 Pored dovršavanja procesa razvoja tih novina, postoje i dva dugoročna pitanja:

- prvo je uporaba podataka u osiguranju kvalitete. Kao što smo vidjeli, prikupljeni su mnogi podatci, no niti se u većoj mjeri koriste niti su javno dostupni. Čitav niz zemalja EU-a nalazi se u sličnom položaju, iako one istražuju načine za intenzivnije korištenje podataka i istraživanja u budućnosti. Republika Hrvatska se mora ozbiljno pozabaviti pitanjem korištenja podataka, uključujući pitanje njihove razmjene među agencijama, unutar istraživačke zajednice te općenito u javnosti;
- drugo, bi li pomoglo da se uvede veća fleksibilnost u sadašnje opširne specifikacije o kurikulumu i detaljne standarde za prostorne i materijalne kapacitete te nastavnike ustanova. Obrazovanje odraslih je postalo fleksibilnije; kurikulumi i standardi pojedinih ustanova mogu međusobno razlikovati te se predlaže njihovo odobravanje umjesto da se propisuju na razini sustava za sve slučajeve. Argumenti za uvođenje postupnog smanjenja krutosti kriterija u srednjoškolskom strukovnom obrazovanju sljedeći su: prvo, širi raspon instrumenata osiguranja kvalitete koji su uvedeni najnovijim pristupima znači da se sustav ne mora u tolikoj mjeri oslanjati na detaljno propisane kurikulume i standarde za ustanove, a drugo, da će više fleksibilnosti ustanovama omogućiti da istraže širi raspon pristupa poučavanju i učenju unutar okvira trajnog samo-unaprjeđenja.

O tome kako se ova dva dugoročna pitanja mogu rješavati više ćemo reći u idućem poglavlju.

6. Prioritetna područja za srednjoročno razdoblje

6.1 Tijekom sljedećih dvije do pet godina za Republiku Hrvatsku prioritet će biti ustaliti nedavno uvedene novine u osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, uključujući rješavanje niza pitanja koja su s njima povezana. Pored ovoga, prioritet je i odlučiti da li nastaviti sa dva dugoročnija pitanja, i ako da na koji način.

Nastavak primjene nedavnih inovacija

6.2 Zamjena sadašnjih nastavnih planova i programa kurikuluma koji se temelje na ishodima učenja i uključivanje sektorskih vijeća u postupak osmišljavanja strukovnih kvalifikacija bit će dugotrajan proces. Osmišljavaju se i razvijaju metode koje će odrediti za koja je zanimanja reforma najhitnija, a uspostaviti će se i ciklus revizije za kvalifikacije. Zaposlenici ASOO-a su reorganizirani na način da postoje jasni stručni kontakti sa svakim sektorskim vijećem te su zaposlenici ASOO-a raspodijeljeni na one koji se bave standardima zanimanja i kvalifikacija i one koji se bave kurikulumom i nadzorom standarda. Bit će potrebno preispitivanje radnog opterećenja i raspoloživog osoblja, posebno u svjetlu cilja ažuriranja kvalifikacija svakih pet godina. U tom poslu također će trebati uzeti u obzir i Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO).

6.3 Razvoj državne mature zahtijevat će mnogo trajne pozornosti. Neće biti važno samo održavati standarde ispita i osigurati njihovu ekvivalentnost tijekom vremena, već treba voditi računa o tome da taj ispit na nacionalnoj razini proizvodi podatke koji se mogu koristiti u mnogim aspektima osiguranja kvalitete. U načelu, rezultati se mogu analizirati ne samo u odnosu na školu (što se trenutno čini), već također – kroz veze s *e-Maticom* – u odnosu na obiteljsku situaciju, geografsko područje i glavne predmete koji se uče. U drugim se zemljama takvi podatci koriste kao izvor za osmišljavanje obrazovne politike. NCVVO, zajedno s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa, trebao bi razmotriti na koji bi se način to trebalo provesti, zajedno s objavljivanjem rezultata državne mature kako bi se na najbolji mogući način upotrijebili podatci iz ovoga novog izvora.

6.4 Postoji opasnost da će utjecaj državne mature na strukovne škole i njihove polaznike dovesti do prevelike usredotočenosti na općeobrazovne predmete nauštrb strukovnih predmeta. Nacionalni ispiti strukovnih znanja koje NCVVO planira uvesti bit će vrlo važna protuteža tom riziku. Izrada tih ispita, sektor po sektor, u suradnji sa sektorskim vijećima, uključivat će opsežan i kompleksan radni program koji će trajati nekoliko godina. Kako će se ovaj proces razvijati, NCVVO i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa željet će razmotriti njegove implikacije na strukturu kvalifikacija i na upis polaznika na visoka učilišta. Jedna potencijalna mogućnost bila bi priznavanje niza „strukovnih matura“ koje sadrže kombinaciju općeobrazovnih i strukovnih predmeta koji se zajedno testiraju putem tih ispita. Slične situacije koje postoje u nekim drugim zemljama (npr. Francuska i Švedska) vrijedilo bi analizirati.

6.5 Obrtničku komoru trebalo bi potaknuti da proširi svoj ispitni katalog za kontrolne i pomoćničke ispite koji su već razvijeni za 10 programa obrazovanja za vezane obrte na više programa od ukupno 61, za koje su oni dijelom nadležni; to bi mogao biti prikladan put koji bi se financirao putem strukturnih fondova. Vezu između ovih ispita i novih nacionalnih ispita strukovnih znanja koje razvija NCVVO trebat će u doglednom vremenu razmotriti; odgovorne institucije trebale bi raspraviti o koordiniranju ispitne politike za trogodišnje programe i postići dogovor oko uloge tih ispita u zahtjevima za kvalifikacije.

6.6 Strukturirano samovrjednovanje u strukovnim školama novije je postignuće. U prvom će godini bez sumnje biti problema, no iskustvo iz drugih zemalja govori da će se nakon toga broj problema brzo smanjivati. Neposredni prioritet za ASOO bit će pružanje stalnih smjernica školama te brzo reagiranje na njihova pitanja. Baratanje pridruženim internetskim alatom za pružanje informacija o numeričkim referentnim mjerilima zahtijevat će pažljivo upravljanje.

6.7 Potrebno je još raditi na koordiniranju uloge NCVVO-a i ASOO-a u području samovrjednovanja strukovnih škola. Čini se da trenutno škole moraju podnositi izvješća o samovrjednovanju i školske razvojne planove i jednoj i drugoj agenciji. Agencije će međusobno

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

raspraviti to pitanje kako bi razjasnile proces podnošenja izvješća, s ciljem da se uvede obveza podnošenja samo jednog izvješća i školskog razvojnog plana. Trebat će također riješiti ulogu vanjskog vrjednovanja škola kako bi samovrjednovanje dobilo na vjerodostojnosti. To je obilježje postupka samovrjednovanja koje provodi NCVVO te je također bilo i obilježje pilot procesa samovrjednovanja koje je provela Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. ASOO namjerava iskoristiti svoje sadašnje više stručne savjetnike (koji su već bili angažirani da pomognu školama prihvatiti novu metodologiju) za davanje stručnih savjeta. U svjetlu radnog opterećenja koje imaju savjetnici, ASOO će morati riješiti pitanje raspoloživih ljudskih resursa dostupnih za vanjsko vrjednovanje. NCVVO je spreman pomoći ASOO-u u ovom zadatku putem svojih postojećih suradnika mreže (vanjskih vrjednovatelja).

6.8 Primjena novih i osuvremenjenih strukovnih kurikulumu u redovnom srednjoškolskom strukovnom obrazovanju imat će utjecaj i na neke od brojnih kvalifikacija koje su odobrene za stjecanje u sustavu obrazovanja odraslih. Tamo gdje su kvalifikacije u obrazovanju odraslih skraćene verzije onih u srednjoškolskom obrazovanju, doći će do promjena u smislu njihovog redefiniranja u pravcu temeljnih kvalifikacija. Dok su kvalifikacije odraslih utemeljene na komponentama temeljnih kvalifikacija, ASOO će očekivati da će svaki novi prijedlog biti zasnovan na ažuriranoj verziji nove kvalifikacije. U načelu, postojeće kraće kvalifikacije koje su već odobrene, također bi se trebale mijenjati kada se obnavljaju osnovne kvalifikacije na kojima se one temelje. Međutim, ASOO neće poduzeti neposrednu akciju ažuriranja postojećih kvalifikacija dok ne postane jasnije kad će biti donesen Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO). Očekuje se da će HKO sadržati module kvalifikacija koji bi mogli funkcionirati kao manji dijelovi pogodni i za obrazovanje odraslih te da bi se mogle brojiti kao kreditni bodovi koji vode stjecanju potpune kvalifikacije. U tom slučaju više neće biti potrebno odobravati pojedinačne prijedloge za manje dijelove kvalifikacija za odrasle polaznike jer će ustanove biti pozvane da koriste module HKO-a.

6.9 Trenutno se programi ustanova za obrazovanje odraslih odobravaju na neodređeno vrijeme te se, nakon izdavanja rješenja o početku rada, posjete u svrhu nadzora uglavnom provode slijedom pritužbi polaznika ili prijava zaposlenika ASOO-a. ASOO predlaže uvođenje postupka obnavljanja akreditacije (izdavanja rješenja o početku rada), na primjer u razmacima od svakih pet godina te propisivanje obveze da se između akreditacije i obnavljanja akreditacije provede barem jedan nadzor ustanove. Smanjena potreba za odobravanjem kvalifikacija ukoliko se koriste moduli HKO-a rasteretiti će osoblje za tu namjenu. ASOO će razmisliti može li se od ustanova očekivati neki oblik samovrjednovanja kao uvjet za obnavljanje akreditiranja.

Bavljenje dugoročnim pitanjima

6.10 Republika Hrvatska mora razviti aplikacije i postupke koji će omogućiti korištenje podataka za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, ali i za definiranje obrazovne politike. U VETIS-u, rezultatima državne mature i *e-Matici* nalaze se njeni izvori informacija koji su barem jednako kvalitetni kao i u mnogim europskim zemljama. Međutim, postoji čitav niz problema koje ometaju djelotvorno korištenje tih informacija:

- informacije se nalaze na različitim lokacijama (VETIS u ASOO-u, rezultati državne mature u NCVVO-u, a *e-Matica* u MZOŠ-u). Iako bi bilo idealno da su te baze podataka povezane, to nije tako lako ostvariti. Naravno, bilo bi vrlo praktično kada bi ovlašteni zaposlenici svake od agencija ili državnih tijela imali otvoren pristup podacima koje imaju drugi (primjerice kad bi zaposlenici ASOO-a dobili pristup rezultatima državne mature za pojedine strukovne škole i podacima iz *e-Matice* o rezultatima polaznika pojedinih strukovnih programima te njihovom napretku koji ostvaruju pohađajući program. Trenutno nije jasno niti da li se ti podatci prenose, odnosno razmjenjuju između agencija, niti da li su zaposlenici jedne agencije dužni odgovoriti na zahtjeve drugih);
- unutar ASOO-a postoje vrlo ograničeni kapaciteti za analizu podataka. Dok Odjel za obrazovanje odraslih ASOO-a ima i osposobljenog analitičara i bazu podataka koja se često koristi, glavni dio ASOO-a nema specijalističko osoblje za analizu podataka. ASOO bi trebao proširiti svoje kapacitete za statističke analize i/ili uspostaviti poslovne

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

kontakte s institucijama koje se bave analizama ili obradom podataka, primjerice na pojedinim odjelima hrvatskih sveučilišta;

- protokoli o objavljivanju i prijenosu podataka. Postoji tek nekoliko redovnih službenih publikacija koje donose podatke o sustavu strukovnog obrazovanja. Jasno je da najdetaljniji podatci ne trebaju biti javno dostupni, ili – osim pod vrlo posebnim okolnostima – razmjenjivani između agencija. Međutim, nejasno je polaze li agencije od zajedničke definicije o tome što je najniža propisana razina tajnosti podataka, kao i jesu li su spremne učiniti dostupnima podatke na višoj razini agregiranosti.

6.11 Trebat će vremena i sredstava da se i ovo pitanje razriješi. Bilo bi najbolje ići korak po korak, polagano razvijajući kapacitete i iskustva. Prvi korak je formuliranje relevantnih pitanja na koja će se moći dobiti odgovori pomoću analize podataka. Kako će sektorska vijeća davati prijedloge o mreži kurikuluma i ustanova u svom sektoru, tako će neupitno zahtijevati i informacije o, na primjer, trendovima pri upisu u srednje škole u usporedbi s promjenama u zapošljavanju, odnosno brojem polaznika pojedinog strukovnog programa koji nakon završetka nastavljaju obrazovanje na visokim učilištima, u usporedbi s onima koji odlaze na tržište rada. Ako će svako pojedino sektorsko vijeće zasebno postavljati ta pitanja, tada će i zaposlenici ASOO-a utrošiti mnogo vremena za svaki upit pojedinačno, zahtijevajući temeljem svakog pojedinačnog upita informacije iz *e-Maticice*.

6.12 Kako bi se pripremila za te zadatke i poboljšala upravljanje dijelom sustava za koji je nadležna, ASOO bi trebala raspolagati s centralno pripremljenim dostupnim informacijama, odakle bi se također slali zahtjevi *e-Matici* i drugim izvorima podataka. Viši rukovoditelj iz ASOO-a trebao bi preuzeti odgovornost za koordiniranje ovim poslom te oformiti radnu skupinu koja bi uključivala i zaposlenike iz ASOO-a kojima bi te informacije mogle biti potrebne i zaposlenike iz MZOŠ-a, ili drugih institucija koje su upoznate s izvorima podataka. Prvi zadatak te skupine bio bi odrediti teme za koje je potrebno imati podatke. Mogli bi biti zastupljeni, na primjer:

- noviji podaci o eventualnim promjenama broja upisanih polaznika u strukovne škole te broja polaznika koji završavaju strukovne obrazovne programe uspoređeni s brojem zaposlenih;
- podudarnost (korelacija) upisa na visoka učilišta u odnosu na strukovni program koji je polaznik završio tijekom srednjoškolskog obrazovanja (npr. Tehničar za računalstvo upisuje Pravni fakultet);

Skupina bi također trebala razmotriti postoje li pitanja vezana uz učinkovitost i ravnopravnost na koja bi se također moglo odgovoriti upotrebom postojećih podataka; na primjer, razlike u omjeru zaposlenik : polaznik u različitim strukovnim školama, ili postoje li primjetne razlike u obiteljskoj situaciji polaznika koji upisuju određene strukovne programe, što može predstavljati prepreku u socijalnoj mobilnosti. Radna skupina imala bi sljedeće zadatke:

- određivanje na koja pitanja je potrebno dati odgovore pomoću postojećih podataka, a na koja to nije,
- definiranje specifikacija relevantnih podataka iz postojećih izvora, i;
- dogovaranje objavljivanja tih podataka na odgovarajući način.

6.13 Rečeno je ranije da je potrebno napraviti ravnotežu između osiguranja kvalitete, rezultata (iskustva i uspjeha polaznika) i centralnog reguliranja školskih procesa (zahtjevi vezani uz kurikulume, prostorne kapacitete i zaposlenike). Oba su aspekta potrebna, a sve veći naglasak na aspekt osiguranja kvalitete, kao što je i planirano, trebao bi biti uravnotežen sa sve manjom ovisnošću o drugom aspektu, centralnom reguliranju školskih procesa. Kad samovrjednovanje i novi mehanizmi osiguranja kvalitete postanu učinkoviti, sadašnje detaljne specifikacije kurikuluma te standardi za prostorne kapacitete i zaposlenike trebali bi postati fleksibilniji. To će kvalitetnim ustanovama omogućiti inovativnost i sve bolje rezultate. Također bi se na taj način trebalo smanjiti trenutno opterećenje viših stručnih savjetnika ASOO-a koji mnogo svojeg vremena provode istražujući pritužbe na škole koje ne zadovoljavaju jedan ili više od velikog broja standarda: opterećenje tih zaposlenika ASOO-a vjerojatno će se u

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

nadolazećim godinama povećati s osmišljavanjem i razvijanjem novih ili ažuriranjem postojećih kvalifikacija te potporom procesu samovrjednovanja škola.

6.14 Program rada koji bi trebao preispitati rasterećenost nastavnih planova i programa/kurikuluma te smanjenje zahtjeva u pogledu prostornih kapaciteta i zaposlenika trebao bi započeti kada se procijeni da samovrjednovanje dobro funkcionira. Trebalo bi oformiti upravljačku skupinu koja bi se sastojala od članova iz ASOO-a, MZOŠ-a, od ravnatelja škola i predstavnika nastavničkih udruga kako bi se dale preporuke o tome:

- koji zahtjevi za prostorne i materijalne kapacitete te zaposlenike su zastarjeli te se mogu ukinuti;
- koji zahtjevi za prostorne i materijalne kapacitete te zaposlenike se mogu preoblikovati u obliku preporučenih smjernica, a ne strogih uvjeta koje je potrebno ispuniti;
- trebaju li zahtjevi za kurikulum biti formulirani na općenit način tako da omogućuje različite mješavine nastavnika i predmeta;
- trebaju li se ta rasterećenja odnositi na sve škole ili samo na one koje ostvaruju određeni standard kvalitete.

Moguće je da će biti potrebno donijeti izmjene pojedinih zakona kako bi se omogućilo smanjenje propisanih uvjeta koje je pojedina ustanova obvezna ispuniti.

6.15 Svi prijedlozi razvoja novih mehanizama koji su navedeni u ovom poglavlju dovest će do stvaranja nove ravnoteže u osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. To je ravnoteža koja se fokusira na iskustvo polaznika i njihov uspjeh, na potrebe tržišta rada, a ustanovama daje mogućnost prilagodbe svojih programa potrebama polaznika i poslodavaca na najučinkovitiji način.

7. Provedba i konzultacije

7.1 Naravno, više su nego dobrodošli svi komentari na ovu strategiju, posebno oni koje će izreći stručno-pedagoška javnost, ali i sve institucije, udruge i pojedinci koji su uključeni u strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Komentare treba slati [Ime] na [Adresu] do [Datuma]. Brošura u kojoj će biti sažeto prikazana strategija poslat će se široj stručnoj javnosti. Daljnje kopije ovog dokumenta mogu se nabaviti kod: [Ime]

7.2 Upravljačkom skupinom predsjedava **[voditelj Odjela za osiguranje kvalitete u ASOO-u]**, a ona uključuje predstavnike:

- Odjela za obrazovanje odraslih ASOO-a;
- MZOŠ-a;
- Hrvatske obrtničke komore;
- Nastavničkih udruga;
- Udruga srednjoškolskih ravnatelja;
- NCVVO-a;
- AZOO-a.

[Upravljačka će se skupina sastati da bi razmotrila komentare i amandmane na strategiju u proljeće 2012. te se će nakon toga sastajati dva puta godišnje kako bi se pratila provedba strategije i uzela u obzir nova postignuća].

ČLANOVI RADNE SKUPINE

Radna skupina sastala se osam puta. Sljedeći članovi prisustvovali su na tri ili više sastanka:

Jelena Letica/Ivo Tunjić	ASOO
Radovan Šoljaga	Udruga srednjoškolskih ravnatelja
Vesna Marović	AZOO
Goran Sirovatka	NCVVO
Mirela Lekić/Olga Lui	Hrvatska obrtnička komora
Darko Belović	MZOŠ
Dubravko Babić	Društvo za strukovno obrazovanje
Nijaz Karić	Nezavisni sindikat zaposlenih u srednjim školama Hrvatske
Adrijano Šafran	MINGORP
Franjo Galeković	ASOO (Odjel za obrazovanje odraslih)
Irena Ištvančić	ASOO
Biserka Halavanja	Srednja škola Matije Antuna Reljkovića

INSTRUMENTI ZA OSIGURANJE KVALITETE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU I OSPOSOBLJAVANJU U EUROPSKOJ UNIJI

Zbog razlika u mehanizmima osiguranja kvalitete u pojedinim zemljama, EU je ograničila svoje instrumente na opće principe. The *Common Quality Assurance Framework for VET in Europe (CQAF)*¹, koji je *European Council*² ratificiralo u svibnju 2004., predstavlja zajednički okvir unutar kojega svaka zemlja razvija vlastiti okvir za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. U europskom CQAF postoji pet područja kvalitete:

- metodologija,
- svrha i plan,
- provedba,
- procjenjivanje i vrjednovanje,
- povratne informacije i promjena.

CQAF se temelji na šest načela:

- ustanove su odgovorne za kvalitetu svojih usluga,
- ustanove provode godišnje samovrjednovanje,
- ocjenjivanje u skladu s referentnim kriterijima,
- ocjenjivanje utemeljeno na kompetencijama,
- dokazi koji pokazuju kompetencije i usklađenost s kriterijima,
- ciklus kvalitete (planirati - činiti - provjeriti - reagirati).

U srpnju 2009. Europski parlament i Vijeće Europske unije objavili su svoje konačne preporuke za uspostavljanje *Zajedničkog okvira osiguranja kvalitete za strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Europi (EQARF-VET)*³. Cilj je ove preporuke ustanoviti EQARF-VET kao referentni alat koji bi pomogao državama članicama da nadziru trajno unaprjeđenje kvalitete svojih sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te da ispituju kako funkcioniraju postojeći modeli osiguranja kvalitete.

EQARF-VET predviđa da se provede nacionalna rasprava o tome koje mehanizme, standarde i postupke treba razvijati kako bi se omogućili samovrjednovanje na razini sustava i ustanova, vanjski nadzor i vanjsko vrjednovanje te prikupljanje i analiziranje relevantnih podataka za ustanovljavanje ključnih indikatora uspješnosti.

¹ *Common Quality Assurance Framework for VET in Europe* - Zajednički okvir za osiguranje kvalitete strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u Europi (op.prev.), TWG 'Quality in VET', CEDEFOP, 2004

² Council Conclusion on Quality Assurance in VET; 9599/04LIMITE/EDUC117/SOC252 of 18th May.

³ Preporuka od 18. lipnja 2009, objavljena 08.07.2009/C155

EUROPSKI I HRVATSKI INSTRUMENTI OSIGURANJA KVALITETE

Sljedeća tablica uspoređuje tipične instrumente osiguranja kvalitete u Europi i navodi sažetak situacije u RH vezano uz svaki od tih instrumenata. U tablici se također navodi komentar o smjeru u kojem se promjene odvijaju.

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Ishodi učenja	Iskazi o tome što bi polaznici trebali naučiti do kraja obrazovnih programa. Utječu na kurikulum i ocjenjivanje. Ishodi učenja često se temelje na standardima zanimanja (iskazi o razini uspješnosti potrebni u određenom zanimanju) te su katkad s njima identični.	EksPLICITNI iskaz ishoda učenja sve je uobičajeniji. Uz potporu <i>kopenhaškog procesa</i> EU-a, ishodi učenja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju često predlažu skupine strukovnih nastavnika u raspravi s poslodavcima. U mnogim zemljama oni se formalno usuglašavaju sa socijalnim partnerima kroz sektorska vijeća. U nekim zemljama ocjenjivanje polaznika temelji se izravno na ishodima učenja iako to nije uvijek praksa.	Uvedeni kao dio Zakona u strukovnom obrazovanju. Provode se projekti osmišljavanja kurikuluma utemeljenih na ishodima učenja. Osnovano je 13 sektorskih vijeća koja će savjetovati u svezi ishoda učenja. Ishodi će se koristiti za osmišljavanje kurikuluma. To je opsežan posao koji će trajati nekoliko godina. Ishodi će podlijegati redovnoj reviziji svakih 5 godina. Preoblikovanje i ažuriranje srednjoškolskih strukovnih programa imat će implikacija i za strukovne kvalifikacije u obrazovanju odraslih koje se često na njima temelje. Očekuje se da će sektorska vijeća savjetovati i u svezi pridruženih kvalifikacija u strukovnom obrazovanju za odrasle.
Kurikulum	Nastavni plan za pojedini predmet, program ili cjelokupno iskustvo škole koje može sadržavati manje ili više detalja.	Za početno/redovno strukovno obrazovanje i osposobljavanje zemlje se znatno razlikuju u pojedinostima do kojih se kurikulumi propisuju na razini sustava. Neke zemlje prepuštaju pojedinim školama osmišljavanje nastavnih planova, iako mnoge objavljuju neku vrstu smjernica te zahtijevaju od škola i ustanova da se pridržavaju ishoda učenja dogovorenih na razini sustava, čak iako se njihov pristup poučavanju može razlikovati. U nekim slučajevima škola može predložiti kurikulum, ali zahtijeva se da bude formalno odobren od strane resornog ministarstva ili agencije. Mnoge zemlje nemaju kurikulume za strukovno obrazovanje i osposobljavanje odraslih već se oslanjaju na vrjednovanje polaznika, posebno u neformalnom učenju te na radnom mjestu.	Osmišljavaju se detaljni kurikulumi za srednjoškolske strukovne programe uključujući i broj sati te detalje o pojedinim nastavnim predmetima. Skraćeni verzije primjenjuju se na strukovno obrazovanje odraslih koje se oslanja na nacionalne kvalifikacije. Predlažu se drugi kraći strukovni kurikulumi za obrazovanje odraslih koje će provoditi ustanove za obrazovanje odraslih, a odobrat će ih ASOO.

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Vrjednovanje polaznika	<p>Procedure za vrjednovanje polaznika tijekom te na kraju obrazovnih programa kako bi se osiguralo da se ostvare ishodi učenja. Vrjednovanje može biti unutarnje (provode ga nastavnici), ili vanjsko (provode ga vanjski vrjednovatelji). Mogu se koristiti standardizirana pitanja ili zadatci ili standardizirane ocjene, ili to može biti prepušteno vrjednovateljima uz čvrste ili manje čvrste smjernice.</p>	<p>Zemlje se razlikuju u pogledu uključenosti vanjskih vrjednovatelja, iako se to u većini zemalja smatra dobrom praksom te se često zahtijeva. Tamo gdje se ne koriste vanjski vrjednovatelji, obrazovne vlasti obično ustanovljavaju postupke koje nastavnici moraju koristiti za ocjenjivanje te zahtijevaju vođenje bilješki za vanjski nadzor. U tim slučajevima inspektori na osnovi uzorka provode validaciju ocjena (moderiraju). Standardizirani zadatci za vrjednovanje praktičnih kompetencija nisu uobičajeni u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju iako su prisutni u nekim zemljama i sektorima; ispiti strukovnih znanja su mnogo češći. Tamo gdje su općeobrazovni predmeti dijelom redovnoga strukovnog obrazovanja ocjenjivanje se često provodi kroz korištenje standardiziranih ispita. U nekim zemljama postoje postupci za osiguranje kvalitete prethodnoga neformalnog i informalnog učenja pojedinaca zbog dodjeljivanja potpunih ili djelomičnih kvalifikacija, iako ta praksa nije raširena.</p>	<p>Vrjednovanje za odobrene strukovne programe/kvalifikacije osmišljavaju škole u skladu sa smjernicama na razini sustava. Potiče se uključivanje vanjskih ocjenjivača, no to ne važi za sve, već jedino za obrtničke programe. Standardizirani testovi koriste se kod nekih obrtničkih programa, a vrlo nedavno uvedeni su za srednjoškolske obrazovne programe u sektoru zdravstva. Za četverogodišnje programe kroz državnu se maturu provodi vanjsko vrjednovanje općeobrazovnih predmeta. Ustanove za obrazovanje odraslih koje su dobile odobrenje za izvođenje programa koji vode ka stjecanju redovnih kvalifikacija mogu provoditi potrebno vrjednovanje polaznika kroz srednje strukovne škole.</p>

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Standardi za ustanove (prostorni kapaciteti i zaposlenici)	Zahtjevi za ustanove financirane od strane države i/ili za nacionalno priznate kvalifikacije, obično iskazani kroz prostorne kapacitete, opremu te korištenje nastavnog osoblja s odgovarajućim iskustvom i/ili kvalifikacijama. Zahtjevi mogu uključivati stavke koje nisu izravno povezane s kvalitetom obrazovanja kao što su vrsta školske ploče, računovodstveni zahtjevi, pravni status itd.	Dok će sve zemlje imati neke zahtjeve, postoje znatne razlike u stupnju određivanja zahtijevanih pojedinosti. Ustanove u nekim slučajevima predlažu prostorne kapacitete (i kurikulum) što usuglašavaju s obrazovnim vlastima. Kako bi potaknule inovativnost i nove ustanove, neke zemlje nemaju tako stroge zahtjeve. Zemlje se također razlikuju po učestalosti i temeljitosti kojom se ti standardi nadziru kod pojedinih ustanova. Katkad zahtjeve određuju i nadziru agencije odgovorne za stjecanje kvalifikacija (kroz akreditiranje ustanova), a katkad agencije odgovorne za javno financiranje obrazovanja, a vrlo često i jedne i druge.	U sklopu redovnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanje zakonodavac postavlja brojne zahtjeve kojima ustanove moraju udovoljiti. U školama se provode stručno-pedagoški nadzori, odnosno savjetodavni posjeti od strane viših stručnih savjetnika ASOO koji su često potaknuti situacijama koje je MZOŠ locirao putem inspekcijskih nalaza ili dobivenih pritužbi. Provjeravaju se svi aspekti prilikom takvih posjeta. Međutim, u mnogim slučajevima škole zapravo ne udovoljavaju mnogim propisanim standardima. Ustanove za strukovno obrazovanje odraslih koje osposobljavaju za stjecanje priznatih redovnih kvalifikacija također su podložne opširnim zahtjevima, no manje su brojni zahtjevi za ostale ustanove za obrazovanje odraslih. Nadzor se uvijek provodi nad novim ustanovama za obrazovanje odraslih, ali trenutno ne postoji proces kojim bi se njima periodički obnavljala akreditacija.
Trajno unaprjeđenje (Referentna mjerila uspješnosti)	Škole (ili veće jedinice poput školskih centara) imaju zacrtane ciljeve za postignuća polaznika, ili se njihova uspješnost uspoređuje s drugim ustanovama za strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Mjere uključuju takve podatke kao što su upis polaznika, stopa završavanja te uspjeh na ispitima ili u stjecanju kvalifikacija.	U nekoliko zemalja referentna mjerila prilično su opsežna i organizirana na nacionalnoj razini. U drugima su pojedini ciljevi ograničeni na ustanove koje se suočavaju s problemima. Sve su češći ciljevi koje si ustanove interno postavljaju, ali koje koriste nacionalna referentna mjerila za usporedbu. Statističke usporedbe različitih ustanova koje provode središnje vlasti prilično su uobičajene i ponekad se objavljuju. Uobičajene su i poveznice s međunarodnim istraživanjima, posebno s OECD-ovom procjenom <i>PISA</i> .	Novi sustav samovrjednovanja koji se trenutno uvodi u strukovne škole uključuje izradbu planova za unaprjeđenje škole te uključuje numeričke ciljeve. Novi podatci rezultata državne mature omogućit će analizu i usporedbu škola, no obujam te analize tek treba utvrditi te se čini malo vjerojatnim da će analiza biti objavljena. Same škole objavljuju opširne podatke o pristupanju njihovih polaznika državnoj maturi i njihovu napredovanju, no na razini sustava ne postoji mnogo analiza. Podatci o sudjelovanju i uspjehu na državnoj maturi objavljuju se na nacionalnoj razini no usporedbe između pojedinih škola nisu predmetom objavljenih istraživanja.

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Trajno unaprjeđenje (Vrjednovanje poučavanja)	Mjere koje donose povratnu informaciju o kvaliteti poučavanja povezane sa savjetima i potporom za unaprjeđenje.	Mnoge zemlje vrše redovna promatranja poučavanja i učenja koje provodi iskusno osoblje neke vanjske agencije. Izvješća se prikupljaju i katkad objavljuju. U nekim slučajevima ocjene se dodjeljuju prema standardiziranim kriterijima. Organizirano samovrjednovanje škola postaje sve uobičajenije. O mjerama potpore (osposobljavanje osoblja) obično odlučuju same škole, ali mogu ih podupirati nadležne obrazovne vlasti.	NCVVO je uspostavio sustav samovrjednovanja za sve srednje škole; on uključuje vanjske savjetnike koje je imenovao NCVVO. Sustav samovrjednovanja za strukovne škole u novije je vrijeme osmislila i ASOO uz strukturirani format koji je u skladu s odredbama Zakona o strukovnom obrazovanju; nije još jasno hoće li vanjski vrjednovatelji biti dijelom novog sustava. Viši stručni savjetnici iz ASOO-a prate nastavu za vrijeme nadzora i daju savjete vezane uz strukovne programe. AZOO prati rad nastavnika općih predmeta u strukovnim školama. U slučaju obrazovanja odraslih posjete viših savjetnika ASOO-a provode se kod ustanova koje nude nove programe te kod ustanova za koje ima razloga vjerovati da imaju stanovitih problema. Duga tradicija organizacije natjecanja u znanjima i vještinama važno je obilježje strukovnih škola; uspješnost njihovih najboljih studenata metoda je mjerenja njihovih standarda te način usporedbe s drugim školama.

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju	Redovna središnja analiza sudjelovanja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju kako tijekom redovnog školovanja tako i za odrasle (uključujući i one čije osposobljavanje provode poslodavci).	Mnoge zemlje objavljuju i analiziraju opsežne statistike o sudjelovanju u strukovnom obrazovanju, općenito i po sektorima. Sektorska ih tijela proučavaju i katkad su odgovorna za analizu. Analize određuju trendove tijekom vremena te sudjelovanje različitih skupina. Provode se usporedbe s drugim zemljama. Kao rezultat, mogu se naručiti detaljnija istraživanja. U mnogim zemljama statistike o sudjelovanju u strukovnom obrazovanju obuhvaćaju čak i mjere postignuća polaznika (pohađanje i završavanje obrazovnih programa, stjecanje kvalifikacija, bodovi standardiziranih testova). Međunarodne usporedbe sudjelovanja koriste brojke <i>Eurostata</i> i <i>Education at a Glance</i> OECD-a. Procjena <i>PISA</i> koju provodi OECD omogućava međunarodne usporedbe postignuća petnaestogodišnjaka.	Prikupljaju se osnovni statistički podatci o broju učenika te podaci o broju učenika koji završavaju redovne strukovne škole, no analize se ne diseminiraju. Postoji tek nekoliko sistematičnih usporedbi između škola, pojedinih regija, zanimanja ili usporedbi RH s drugim zemljama. Hrvatska obrtnička komora provodi neke detaljne analize. Iako su dostupni u NCVVO-u, podatci o uspjehu pojedinih škola ili tipova škola na Državnoj maturi ne daju se bilo kojoj organizaciji, već samo školama o kojima se radi. Informacije o stopi uspješnosti polaznika strukovnih škola na državnoj maturi dostupni su, no ASOO ih ne objavljuje niti ih analizira. Baza podataka o osposobljavanju odraslih ustanovljena je prije nekoliko godina i ASOO ima stanovitih kapaciteta za njihovu analizu.
Odredišta polaznika nakon završetka strukovnog obrazovanja	Informacije o zaposlenju, zaradi i sudjelovanju u visokom obrazovanju polaznika programa strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.	Nekoliko zemalja ima sustavne načine praćenja polaznika strukovnog obrazovanja i osposobljavanja na tržištu rada, ali neke analize zapošljavanja i zarade za različite razine kvalifikacija moguće su uz pomoć ankete o radnoj snazi. Povremena istraživanja praćenja prilično su uobičajena. Konzultacije s poslodavcima o usklađenosti između strukovnog obrazovanja i tržišta rada uobičajene su na sektorskoj i lokalnoj razini. Često su dostupne statistike o praćenju polaznika strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u visokom obrazovanju.	<i>E-Matica</i> bi u principu morala pružati mnogo informacija o napredovanju učenika strukovnih škola unutar obrazovnog sustava uključujući i visoko obrazovanje, no još se ne koristi za detaljne analize na razini sustava. Mogućnost provedbe analize je ograničena zbog nedovoljnih resursa. Informacije o učenicima/polaznicima koji su nakon završenog školovanja odabrali tržište rada i njihovom eventualnom zapošljavanju nisu dostupne. Pojedine škole dobro razumiju taj problem.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

[PRIJEDLOG NACIONALNE STRATEGIJE OSIGURANJA KVALITETE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU I OSPOSOBLJAVANJU U REPUBLICI HRVATSKOJ]

1. Uvod

1.1 Ovaj dokument predstavlja prijedloge za buduću strategiju osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u Republici Hrvatskoj. Budući da se ne radi o neposrednom akcijskom planu, ova strategija odnosi se na srednjoročno razdoblje od 2-5 godina. Aktivnosti koje strategija predlaže uglavnom se već provode, ali kako se radi o počecima, one se moraju ustaliti i usavršiti tijekom navedenog srednjoročnog razdoblja.

1.2 Ovaj je dokument jedan od rezultata projekta „Razvoj osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju“, koji se provodi u sklopu IPA programa Europske unije. Osobito se to odnosi na dio opisa posla projekta koji govori o „unaprjeđenju koncepta osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju i pripremanju elemenata za sveobuhvatniju nacionalnu strategiju“ (1.1.5), o „analizi postojećeg zakonskog okvira te izradbi relevantnih preporuka“ (1.3.1) i o „analizi mogućnosti uvođenja novih metoda osiguranja kvalitete u strukovne škole“ (1.3.2).

1.3 Strukovno obrazovanje i osposobljavanje, pored ostaloga, predstavlja široko područje razvoja ljudskih potencijala koje obuhvaća gotovo sve segmente obrazovnog sustava, uključujući i osposobljavanje u tvrtkama, usavršavanje već iskusnih stručnjaka te informalno učenje pojedinaca povezano s napredovanjem u karijeri. Ovaj dokument ne obuhvaća cijelo područje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, posebno ne onaj dio koji se odnosi na informalno učenje, odnosno aktivnosti pojedinaca ili tvrtki s time u svezi. Ova strategija ne odnosi se ni na visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj koje ima vlastiti sustav osiguranja kvalitete. Glavni predmet interesa ovog dokumenta jest:

- strukovno obrazovanje u sustavu redovnog srednjoškolskog obrazovanja, uključujući i zanimanja u obrtništvu;
- strukovno obrazovanje i osposobljavanje u sustavu obrazovanja odraslih

1.4 Strategija se sastoji od dijelova kako slijedi:

- a) definiranje pojma osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju – što smatramo osiguranjem kvalitete, zbog čega je ono važno i na kojim se načelima ono zasniva;
- b) osiguranje kvalitete u europskom kontekstu – tipični mehanizmi u zemljama EU-a, trendovi te instrumenti na razini EU-a;
- c) postojeći mehanizmi u Republici Hrvatskoj – uključujući novija postignuća;
- d) prijedlog budućih smjerova razvoja osiguranja kvalitete u Republici Hrvatskoj – koji proizlaze iz procjene položaja Republike Hrvatske u kontekstu EU-a te mogućnosti razvoja osiguranja kvalitete u budućnosti;
- e) prioriteta područja za srednjoročno razdoblje – glavna područja na koja se treba usredotočiti, kao i pitanja koja treba riješiti;
- f) odgovornosti za provedbu i koordinaciju – uključujući šire konzultacije o ovoj strategiji.

1.5 Ovaj je dokument rezultat rasprave među članovima Radne skupine čiji su članovi navedeni u Dodatku A.

2. Osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju i njegova važnost

2.1 Na početku, potrebno je definirati što to podrazumijevamo pod pojmom osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, kako bi potom objasnili njegovu važnost i naveli kako ga početi primjenjivati.

Kvaliteta i osiguranje kvalitete

2.2 Pojam kvalitete unutar strukovnog obrazovanja te, šire gledano, unutar obrazovanja općenito, najčešće se povezuje s učinkovitošću poučavanja te ostvarivanjem ciljeva odgojno-obrazovnog procesa; to je važan aspekt i ova će strategija o tome imati mnogo toga za reći. Iz europskog je konteksta, međutim, razvidno da se kvaliteta shvaća mnogo šire te da uključuje i sljedeća pitanja:

- odgovaraju li obrazovni programi potrebama tržište rada;
- 'proizvodi' li sustav strukovnog obrazovanja i osposobljavanja odgovarajući broj ljudi, uzimajući u obzir potrebe tržišta rada;
- je li pristup strukovnom obrazovanju i osposobljavanju omogućen dovoljnom broju polaznika i je li im ono dostupno pod jednakim uvjetima;
- je li sustav strukovnog obrazovanja i osposobljavanja dovoljno atraktivan;
- radi li se na poboljšavanju i unaprjeđenju sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

2.3 Iskustva i uspjeh polaznika u samom su središtu ideje o kvaliteti:

- Promiču li iskustva polaznika odgoj i obrazovanje na najučinkovitiji način?
- Postižu li polaznici ciljeve odgojno-obrazovnog procesa?
- Jesu li ti ciljevi relevantni za ono što polaznici žele postići u životu, bilo da se radi o nastavku obrazovanja na visokim učilištima ili o zapošljavanju?

Smisao kvalitete nije ispunjavanje uvjeta koje određuju propisi u školama. Propisi i procedure mogu svakako biti korisni kao potpora iskustvima i uspjehu polaznika, ali oni su sredstvo kojim se postiže cilj i nisu sami sebi svrha.

2.4 Iako je visoka kvaliteta itekako poželjna, poznato je da su pokušaji unaprjeđenja kvalitete mehaničkim putem, unatoč tome što ne pitaju za cijenu koštanja, podjednako nerealni kao što su i nepoželjni. Tehnička radna skupina koja je prva osmislila *European Quality Assurance Reference Framework*¹ shvatila je kvalitetu kao spoj između iskustva i očekivanja, kao postizanje ciljeva.² Drugo je, uobičajeno, shvaćanje da je strukovno obrazovanje kvalitetno ako je „svrsishodno“. Oba koncepta počivaju na načelu da je kvaliteta ostvarena kada strukovno obrazovanje i osposobljavanje u točno određenoj mjeri, niti premalo niti previše, odgovara zadanim okolnostima.

2.5 Osiguranje kvalitete se sastoji od ukupnosti instrumenata koji se koriste za osiguranje primjerene kvalitete strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Takve mjere najčešće uključuju tri dijela:

- pojam *standarda*, ciljanu kvalitetu ili neki željeni stupanj kvalitete za koji se smatra da je svrsishodan;
- postupke koji trebaju utvrditi je li taj standard u pojedinom slučaju zadovoljen ili nije - *vrjednovanje*;
- *aktivnosti* koje će osigurati poboljšanje kvalitete u skladu sa standardom ili iznad njega.

¹ Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete (op.prev.)

² *Technical Working Group on Quality in VET. Final Report.* CEDEFOP 2003, p 4.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

Standardi mogu biti apsolutni (primjerice: stopa polaznika koji ne završavaju obrazovanje nije viša od 5 posto godišnje) ili mogu biti komparativni (primjerice: stopa polaznika koji ne završavaju obrazovanje nije viša od europskog prosjeka ili je niža u odnosu na prethodne tri godine). Postupci za vrjednovanje postizanja standarda mogu biti ili kvalitativni (primjerice: izvješće stručnjaka) ili kvantitativni (statistička izvješća i analize). Aktivnosti za osiguranje poboljšanja kvalitete poprimat će mnoge oblike ovisno o prirodi utvrđenog problema i prioriteta za njegovo rješavanje.

2.6 Moguće je razlikovati standarde koji se usredotočuju na sve što je uloženo u odgojno-obrazovni proces (*input*) i standarde koji se usredotočuju na rezultate odgojno-obrazovnog procesa (*output*):

- standardi za *inpute* bave se odrednicama kurikuluma (nastavnog plana i programa), raspoloživom opremom i kvalifikacijama nastavnika;
- standardi za *outpute* se bave onim što bi polaznici trebali biti u stanju činiti/raditi nakon završenog obrazovanja i osposobljavanja (ishodi učenja), brojem polaznika za koje se može očekivati da mogu ostvariti takve ishode te učinkovitošću poučavanja.

2.7 Sljedeća je razlika između unutarnjeg i vanjskog vrjednovanja.

- *Unutarnje vrjednovanje* provode osobe koje su uključene u rad neke ustanove ili sustava. Nastavnik koji ocjenjuje vlastite polaznike, ravnatelj škole koji vrjednuje uspješnost svoje škole ili osoba koja kreira obrazovnu politiku i procjenjuje prednosti i nedostatke sustava strukovnog obrazovanja – sve su to primjeri unutarnjeg vrjednovanja.
- *Vanjsko vrjednovanje* provode osobe izvan ustanove ili sustava, ovisno o tome što se vrjednuje. Prema tome, ocjenjivanje polaznika od strane poslodavaca ili nastavnika iz drugih škola, nadzor škole koji provodi neka od agencija ili stručnjak koji je zaposlen izvan sustava, odnosno istraživanje sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja neke zemlje koje je proveo OECD – sve su to primjeri vanjskog vrjednovanja.

Prednost unutarnjeg vrjednovanja jesu detaljnija znanja o onima koje vrjednuju, a koja imaju oni koji su bliski polazniku, školi ili zemlji, ovisno o tome koga vrjednuju. S druge strane, vanjsko vrjednovanje je objektivnije i može otvoriti nove perspektive.

2.8 Kako je iz ranije navedenog vidljivo postoje različite dimenzije osiguranja kvalitete i sukladno toj činjenici, treba i odabrati instrumente koji će se koristiti. Dobra strategija osiguranja kvalitete sadržavat će pažljivo odabranu ravnotežu instrumenata.

Zbog čega poklanjati pažnju osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju?

2.9 Osiguranje kvalitete zahtijeva i vrijeme i novac. Zbog čega je dobra odluka potrošiti i vrijeme i novac za osiguranje kvalitete?

2.10 Prvi od razloga može se primijeniti na sve proizvode i usluge, bez obzira na to radi li se o gospodarskom, javnom, odnosno obrazovnom sektoru. U poslovnom svijetu, osiguranje kvalitete čini proizvode atraktivnijima za kupce ili smanjuje troškove njihove proizvodnje. Loša kvaliteta uništava povjerenje u *brand* i smanjuje cijenu koju su ljudi spremni platiti. Dobro osiguranje kvalitete, prema tome, povećava vrijednost proizvoda ili usluge.

2.11 Drugi razlog odnosi se na sve javne usluge koje financiraju porezni obveznici, kao što je slučaj s formalnim i dijelom neformalnoga strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Porezni obveznici trebaju određenu vrstu garancije da njihovi izdatci rezultiraju dobrom kvalitetom usluga; bez toga oni će dovesti u pitanje korištenje svojeg novca te će ga, putem demokratskog procesa i povući, odnosno uskratiti mogućnost njegovog korištenja. Kod javnih usluga dobro osiguranje kvalitete rezultira povjerenjem javnosti.

2.12 Treći se razlog odnosi specifično na strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Poslodavci žele zaposliti radnike koji su osposobljeni i koji mogu obavljati potrebne poslove, bilo odmah ili nakon stanovitog osposobljavanja u okviru tvrtke. Poslodavci imaju ograničene mogućnosti za vrjednovanje radnika prije no što ih zaposle, a kada ih zaposle skupo je za poslodavce i uznemiravajuće za radnike ako u obavljanju poslova nisu u stanju postići

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

očekivane rezultate. Isprava o osposobljavanju, a posebno strukovna kvalifikacija, može imati ulogu jamstva da će radnik biti u stanju postići očekivane rezultate. Međutim, takva isprava ili kvalifikacija postići će svoju svrhu samo ako poslodavac vjeruje da je osposobljavanje ostvarilo svoj cilj. Učinkovito i transparentno osiguranje kvalitete povećava povjerenje.

2.13 Potreba za povjerenjem, objašnjava zbog čega se osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju poklanja posebna pozornost na europskoj razini. Ako radna snaga treba biti pokretna diljem EU-a tada bi poslodavci jedne zemlje morali imati povjerenja u kvalifikacije dodijeljene u nekoj drugoj zemlji. Ako bi Europski kvalifikacijski okvir trebao omogućiti građanima jedne zemlje priznavanje kvalifikacija stečenih u drugoj zemlji, tada bi moralo postojati i povjerenje u učinkovitost osiguranja kvalitete u sustave kvalifikacija svake pojedine zemlje.

Kako osiguranje kvalitete učiniti operativnim

2.14 Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete ističe da osiguranje kvalitete u strukovnom osiguranju i osposobljavanju treba primijeniti na više razina¹:

- na razini dodjeljivanja kvalifikacija²: potvrditi da kvalifikacije zadovoljavaju potrebe tržišta rada kao i odgojno-obrazovne potrebe te da polaznici uče ono što kvalifikacija sadrži;
- na razini ustanove³: zajamčiti da se poučavanje provodi učinkovito i financijski racionalno, da ustanova upisuje polaznike pod jednakim uvjetima te da se njome upravlja tako da se ona trajno unaprjeđuje i da poboljšava svoj rad;
- na razini cjelokupnog sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja pojedine zemlje: omogućiti da različiti dijelovi sustava učinkovito funkcioniraju zajedno, da su pojedine mjere osiguranja kvalitete koherentne, da se određuju nacionalni standardi i ciljevi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te da se nadzire njihovo ostvarivanje

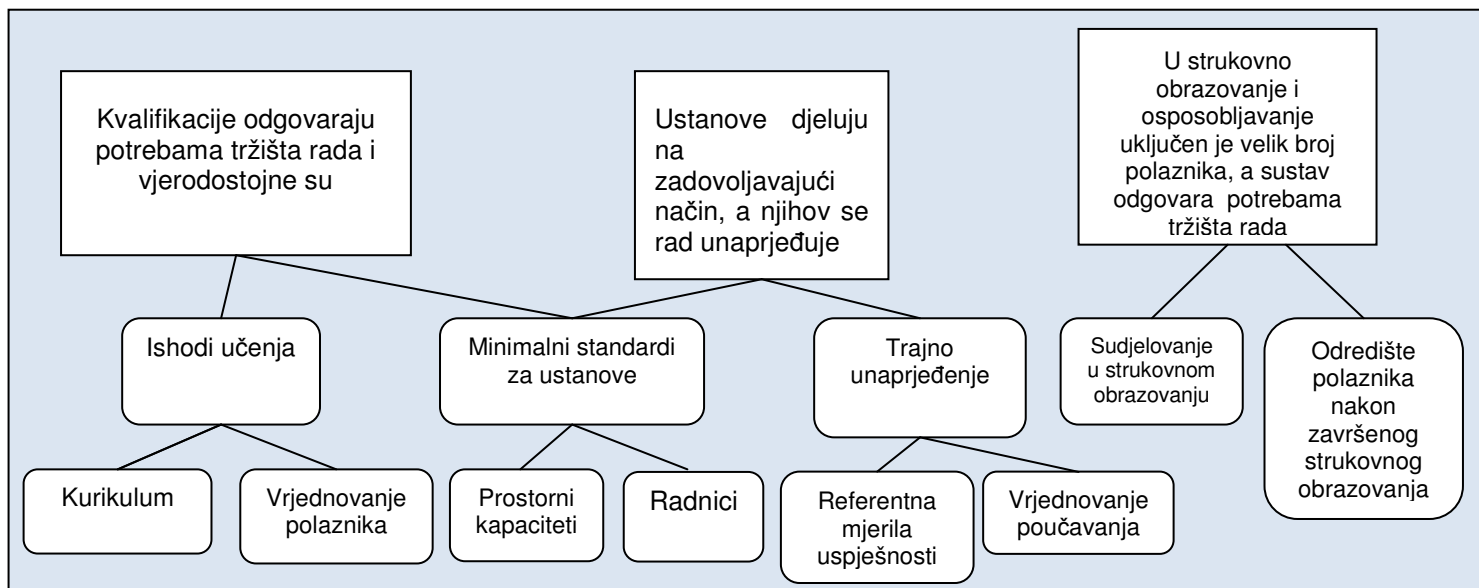
2.15 Ti se koncepti mogu prikazati sljedećim dijagramom:

¹ *European Quality Assurance Framework for VET*, (Službeno glasilo Europske unije / Official Journal of the European Union, 8.7.2009., C155/2)

² U ovom dokumentu pojam „kvalifikacija“ koristi se u istom značenju kao i u Europskom kvalifikacijskom okviru: „formalni ishod procesa vrjednovanja i potvrđivanja koji je postignut kada kompetentno tijelo odluči da je pojedinac postigao ishode učenja u skladu sa zadanim standardima“. (Službeno glasilo Europske unije / Official Journal of the European Union, 6.5.2008., C111/4).

³ U ovom dokumentu koristi se pojam „ustanova“ i za odgojno-obrazovne ustanove koje pružaju formalno obrazovanje i za organizacije koje pružaju neformalno obrazovanje ali čiji su obrazovni programi službeno priznati.

Dijagram 1: Osiguranje kvalitete unutar sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja

Ovaj ćemo okvir upotrijebiti za opisivanje sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u drugim europskim zemljama te u Republici Hrvatskoj. U ovoj će fazi biti od pomoći ako se opišu njegova osnovna obilježja.

2.16 Kvalifikacije podupire izjava o tome što bi uspješni polaznici trebali znati, razumjeti i biti u stanju učiniti (*ishodi učenja*). Nastavni planovi vode do tih ishoda (*kurikulum*), a provodi se vrjednovanje svakog polaznika kako bi se utvrdilo je li postigao željene ishode (*vrjednovanje polaznika*). Osim nekih posebnih slučajeva¹ stjecanje kvalifikacije zahtijeva pohađanje nastave u ustanovama koje ispunjavaju određene propisane uvjete (*minimalni standardi za ustanove*), kao što su radionice i oprema (*prostorni i materijalni kapaciteti*), odnosno nastavnici, strukovni učitelji ili nastavnici praktične nastave koji poučavaju polaznike (*radnici ustanove*).

2.17 Sa stajališta osiguranja kvalitete ustanova, minimalni standardi za prostorne i materijalne kapacitete i nastavnike su relevantni, ali ustanove ne bi trebale samo težiti zadovoljavanju tih minimalnih standarda. One bi se također trebale unaprjeđivati i trajno poboljšavati razinu kvalitete svoga rada, kao što je slučaj sa svakim drugim uspješnim poslovnim subjektom (*trajno unaprjeđivanje*). Taj proces zahtijeva da se njihova uspješnost vrjednuje kako bi se planovi za budućnost mogli izraditi na osnovi vjerodostojnih dokaza. Takvo se vrjednovanje može provesti u obliku numeričkih metoda (*referentna mjerila uspješnosti*) ili putem profesionalnog ispitivanja i ocjenjivanje poučavanja te upravljanja (*vrjednovanje poučavanja*).

2.18 Na razini cjelokupnog sustava, upotrebljive kvalifikacije i učinkovite ustanove bitne su komponente uspjeha. Ali, pored toga, državi je potreban odgovarajući broj ljudi koji će stjecati te kvalifikacije i obrazovati se u ustanovama za strukovno obrazovanje i osposobljavanje (*sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju*). Ipak, u konačnici, samo sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju od male je vrijednosti ukoliko ljudi nemaju koristi od onoga što su naučili, tako da su poslovi koje rade nakon završetka strukovnog obrazovanja i osposobljavanja također relevantni (*destinacije polaznika*).

2.19 Može se primijetiti da postoji mnogo aspekata strukovnog obrazovanja gdje je potrebno osiguranje kvalitete. U osmišljavanju nacionalne strategije moramo uzeti u obzir najmanje dva čimbenika:

¹ Kao što su postupci za priznavanje neformalnog i informalnog učenja.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

- pokušaji da cijelo vrijeme upravljamo opsežnim mehanizmima osiguranja kvalitete i svim njegovim navedenim aspektima mogu biti financijski skupi i s mnogo (suvišnog) administriranja;
- s druge strane, ukoliko se usredotočimo samo na jedan ili dva, od brojnih mogućih aspekata, to će stvoriti izobličenu sliku o stvarnom stanju.

Dobar sustav osiguranja kvalitete uravnoteženo će koristiti različite instrumente. Također će uspostaviti ravnotežu između mjera koje se usredotočuju na *inpute* (odgojno-obrazovne procese) i *outpute* (što su polaznici naučili), između unutarnjeg i vanjskog vrjednovanja, između instrumenata koji uključuju kvalitativna vrjednovanja i onih koji koriste kvantitativne podatke.

3. Europski kontekst

3.1 U Dodatku 2 nalazi se kratki opis različitih načela osiguranja kvalitete koji se preporučuju na razini EU-a, uključujući najnoviji *Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete*. Iako se *Europski referentni okvir za osiguranje kvalitete* sastoji od različitih općih načela i predlaže niz kriterija za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, on također izrijeком navodi da će zemlje donijeti i svoje vlastite dokumente koji uređuju pitanja osiguranja kvalitete.

3.2 Radna je skupina naručila izvješće o različitim mehanizmima koji se koriste u nizu europskih zemalja¹, a boravila je i u Irskoj u okviru studijskog putovanja kako bi temeljito i detaljno ispitala pristup te zemlje u osiguranju kvalitete. U Dodatku 3 nalaze se glavni elementi i trendovi koji su zastupljeni u drugim europskim zemljama.

3.3 Iako su pristupi različiti, možemo uočiti nekoliko općih trendova:

- sve je izraženije okretanje ishodima učenja što je dodatno pojačano razvojem *Europskoga kvalifikacijskog okvira*. U većini slučajeva ta je orijentacija popraćena pojačanim konzultacijama s poslodavcima i sindikatima o sadržaju strukovnih kurikuluma. U nizu zemalja, posebno onih koje imaju sustav naukovanja (dvojni sustav) uobičajena je uključenost socijalnih partnera u te procese. Međutim, u drugim zemljama u kojima se programi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja provode u školama, kurikulumi se izravnije temeljeni na ishodima (učenja). Jasno i precizno definiranje ishoda učenja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju te usklađivanje tih ishoda s potrebama tržišta rada nužno je kako bi strukovno obrazovanje i osposobljavanje služilo svojoj svrsi;
- propisivanje, (bilo zakonima, bilo drugim normativnim aktima), minimalnih kriterija za obavljanje djelatnosti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja kao javne ovlasti i postupci odobravanja početka rada čitavom nizu ustanova izvan tradicionalnog školskog sustava. To je djelomično odgovor na rast djelatnosti osposobljavanja odraslih koje vodi do priznatih kvalifikacija. Zemlje (države) trebaju pažljivo razmisliti o tome kakvi su nastavnici, prostorni kapaciteti i postupci upravljanja potrebni privatnim i neprofitnim ustanovama, uspostavljajući ravnotežu između potrebe za zadovoljavanjem propisanih osnovnih standarda i potrebe da se privuče što veći broj ustanova te da se potaknu inovacije u obrazovanju odraslih;
- težnja prema strukturiranom samovrjednovanju ustanova, kako bi se osiguralo da s vremenom dođe do unaprjeđenja – podizanja razine iznad minimalnih standarda. U nekim slučajevima to se provodi paralelno s vanjskim vrjednovanjem, koje je u mnogim zemljama uobičajeno, a u drugima je ono uvedeno dijelom kao alternativa inspekcijskom nadzoru. Često je popraćeno kvantitativnim referentnim mjerilima koja ustanovama pružaju osnovu s kojim se mogu uspoređivati i donositi prosudbe o svojoj vlastitoj uspješnosti;
- sve češća uporaba statističkih podataka kao podloge za donošenje prosudbi o uspješnosti sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja neke zemlje. Ono je primjetno kod analiza sustava, ali i prilikom usporedbe s drugim zemljama. Takav razvoj događaja potpomognut je i Lisabonskim procesom EU-a, koji poziva zemlje na redovito izvještavanje o nekim aspektima strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, a omogućen je povećanom dostupnošću podataka i njihovom prikladnošću za analizu. Internet omogućava istraživačima i javnosti lakši pristup detaljnim informacijama o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, kako u vlastitoj zemlji, tako i u drugim zemljama. Jednako im tako omogućava i sudjelovanje u javnim raspravama o učinkovitosti i razvoju sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Iako se čini da

¹ *Osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u europskim zemljama*, John West, srpanj, 2010.

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

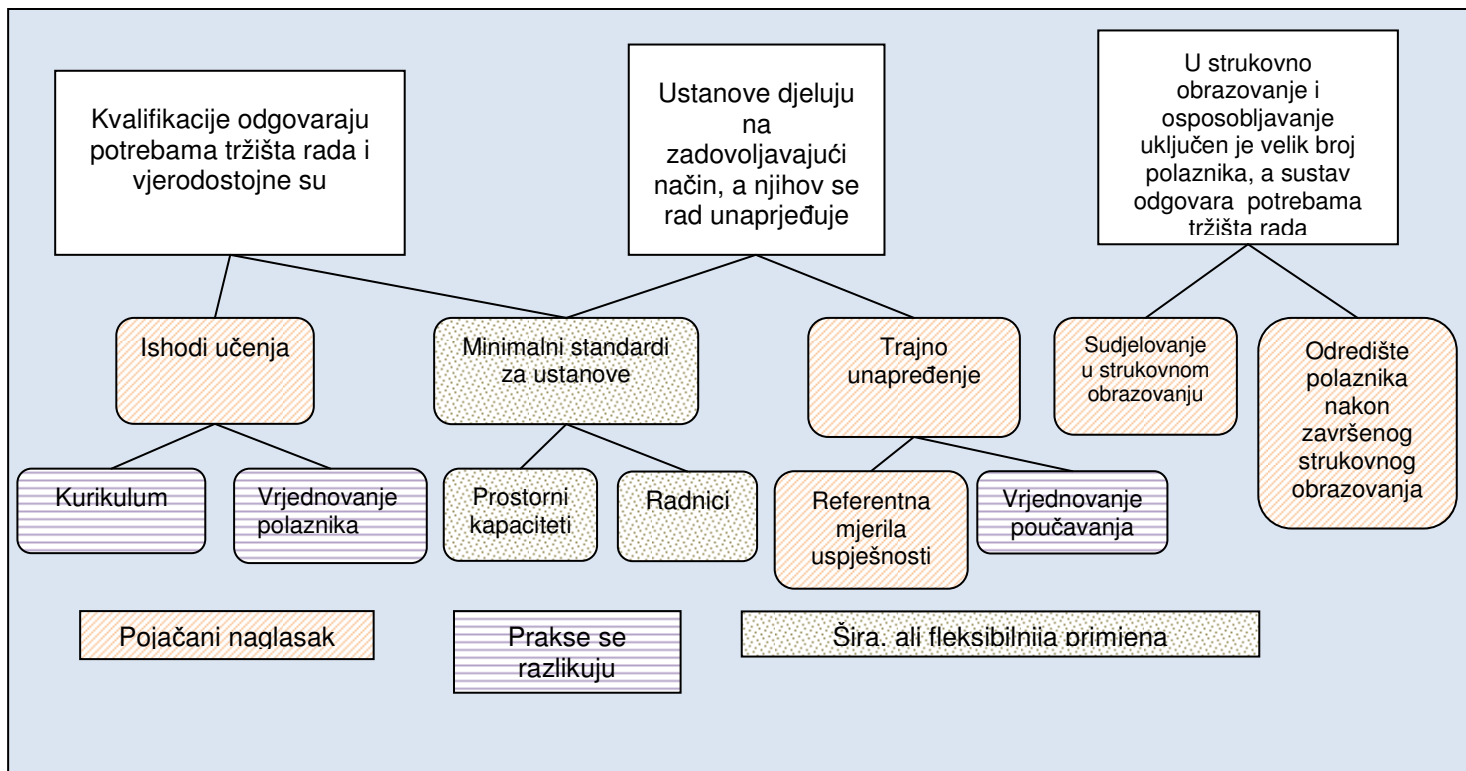
je povećana upotreba statističkih podataka opći trend, postoje značajne razlike između zemalja u tom pogledu; npr. neke od njih su tek na početku prikupljanja i analiziranja podataka na sistematičan način.

3.4 Unatoč činjenici postojanja nekih sličnih trendova, postoje tri aspekta u kojima se pojedine zemlje (države) značajno razlikuju, odnosno koje različito naglašavaju i pristupaju sljedećim pitanjima:

- koliko sadržaj kurikuluma detaljno propisuje njegove pojedine odredbe. U nekim zemljama detaljne kurikulume donose ustanove (država određuje samo temeljne odrednice), dok se u drugima detaljni nastavni planovi i programi određuju na nacionalnoj razini. Uvođenje pojma ishoda učenja u sustav, u prijašnjim je slučajevima vodio do centralizirane specifikacije onoga što treba poučavati (iako ne na razini detaljnih kurikuluma); a u nekim zemljama, gdje su kurikulumi uvijek bili detaljno specificirani, uvođenje ishoda učenja dovelo je do nešto manje detaljne specifikacije kurikuluma u obliku rasporeda (broja sati nastave po predmetima), nastavnih planova i nastavnih programa. Prakse u redovnom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u velikoj se mjeri razlikuju u tom pogledu. Međutim, u slučaju obrazovanja odraslih ne postoje toliko detaljne specifikacije, jer se potrebe odraslih razlikuju te se uvijek smatralo da bi ustanove trebale moći odlučivati koji je nastavni plan prikladniji za njihove odrasle polaznike;
- neke zemlje tradicionalno uključuju vanjske stručnjake u vrjednovanje polaznika. Druge se zemlje oslanjaju na nastavnike u vrjednovanju polaznika i odlučivanju treba li im dodijeliti kvalifikaciju. U općeobrazovnim predmetima mnoge, no svakako ne sve, zemlje imaju neki oblik nacionalnih ispita. Testovi kojima se provjerava teorijsko strukovno znanje također su ujednačeni, no standardizirani ispiti praktičnih znanja i vještinu to nisu. Zemlje se također, razlikuju i po tome moraju li u tom procesu sudjelovati vanjski stručnjaci ili agencije. Postoje također znatne razlike između zemalja – kod nekih strukovnih zanimanja profesionalna tijela igraju veliku ulogu u određivanju jesu li pojedini polaznici zadovoljili standarde dok se u drugim predmetima odluka prepušta nastavnicima i unutarnjim procedurama pojedinih škola;
- prakse se u pojedinim zemljama razlikuju i kod vanjskog vrjednovanja ustanova. U većini slučajeva ministarstvo obrazovanja (ili neka specijalizirana agencija) periodično će posjećivati škole ili ustanove kako bi osiguralo primjereno postupanje i upravljanje tom obrazovnom institucijom. Međutim, neće sve zemlje takvim posjetima obuhvatiti nastavu i postignuća polaznika. Tamo gdje se javlja takva vrsta inspekcije velikim dijelom postoje razlike u učestalosti; u nekim slučajevima (primjerice gdje je razvijeno samovrjednovanje) smanjena je vanjska inspekcija, dok je u drugima (primjerice, ako se javnost zabrinula zbog obrazovnih standarda) povećana.

3.5 Situacija je doista složena. Međutim, možemo postaviti grubu sliku koristeći naš prethodni dijagram:

Dijagram 2: Trendovi osiguranja kvalitete u Europi

4. Osiguranje kvalitete u Republici Hrvatskoj

4.1 Redovno strukovno obrazovanje i osposobljavanje ima snažnu tradiciju u Republici Hrvatskoj, a neke ustanove postoje još od 19 stoljeća. Pojedini su mehanizmi osiguranja kvalitete ustrojeni u sustavu redovnog strukovnog obrazovanja, posebno kada govorimo o strukovnim školama koje izvode različite obrazovne programe, uključujući i obrazovne programe u obrtništvu (vezani obrti). Sustav stjecanja kvalifikacija također se odavno primjenjuje u srednjoškolskom sustavu zajedno s relevantnim mehanizmima osiguranja kvalitete. Oni uključuju centralizirano i detaljno specificiranje kurikuluma/nastavnih planova i programa do razine sadržaja i broja sati pojedinih nastavnih predmeta po razredima, što sve zajedno čini program (kurikulum) obrazovanja ili osposobljavanja za pojedino zanimanje. Uz detaljne kurikulume, strukovne škole moraju ispunjavati i druge uvjete (prostorne, materijalne i kadrovske) koji se propisuju na nacionalnoj razini. U izvješću o postojećem stanju¹ nalaze se sve pojedinosti, a ono je napisano na temelju podataka koji su dobiveni od različitih agencija Republike Hrvatske.

4.2 Daljnji način promicanja unaprjeđivanja uspješnosti sustava strukovnog obrazovanja jesu natjecanja u znanjima i vještinama koji provodi Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Pored toga što promiču postignuća i izazivaju i osjećaj samopoštovanja kod uspješnih polaznika i ustanova koje pohađaju, natjecanja pomažu školama da svoje standarde usporede u odnosu na standarde drugih.

4.3 Nakon stvaranja Republike Hrvatske i njene postupne ponovne integracije u europske trendove, izloženost suvremenim tržišnim silnicama i prepoznajući potrebu za kompetentnom i prilagodljivom radnom snagom, pokrenulo je inovacije u osiguranju kvalitete potičući korištenje šireg niza instrumenata. Pojedine od tih inovacija ugrađuju se u sustav, dok su neke od njih u početnoj fazi razvoja. U važnije inovacije ubrajaju se:

- razvoj i službeno priznavanje širokog sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja odraslih koje je organizirano u mnogim ustanovama koje nisu dio tradicionalnog

¹ Mjere za osiguranje kvalitete, rujan, 2011

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

školskog sustava. Uvedeni su novi postupci za akreditiranje ustanova i unutar i izvan postojećeg školskog sustava te priznavanje kvalifikacija koje se razlikuju po veličini i prirodi od tradicionalnih kvalifikacija za redovno strukovno obrazovanje i osposobljavanje;

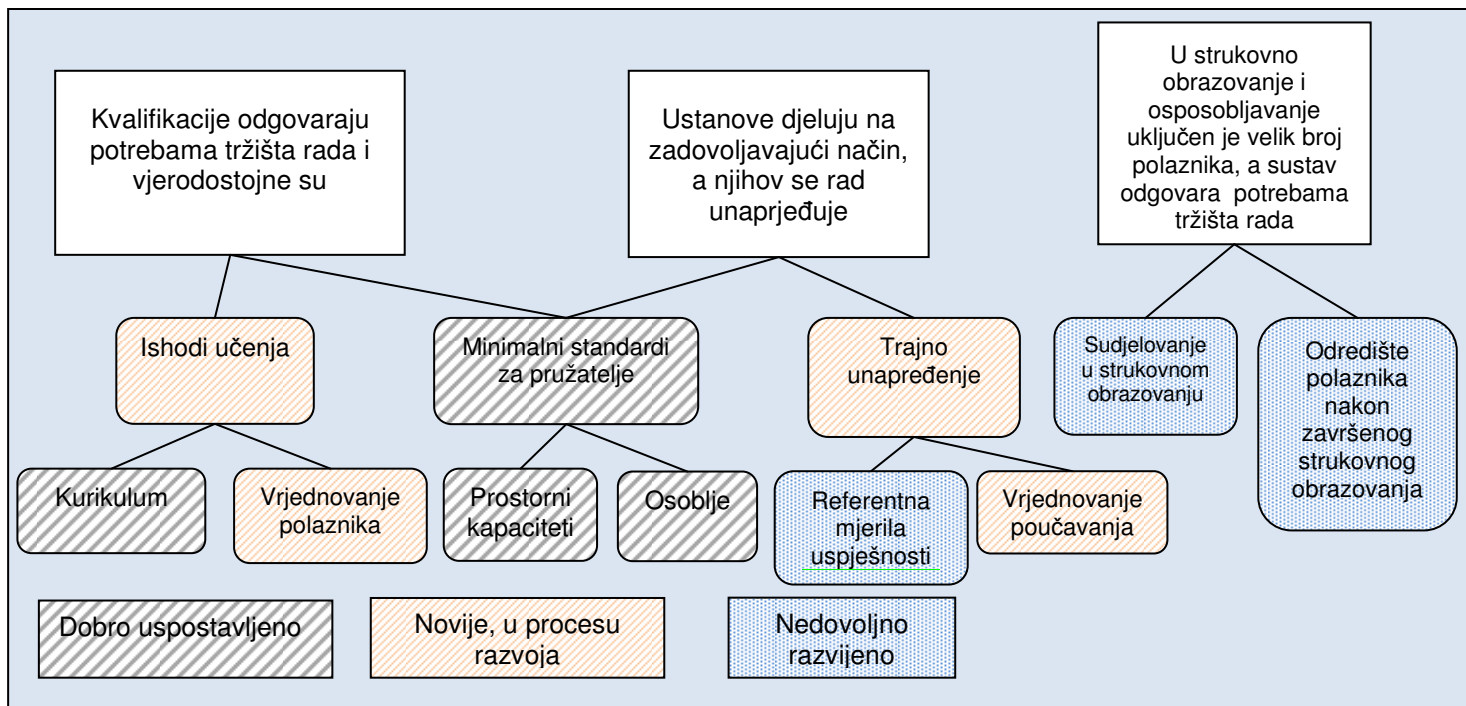
- uvođenje državne mature. Iako državna matura obuhvaća opće, a ne strukovne predmete, ispitima državne mature pristupa većina učenika četverogodišnjih strukovnih škola. Ti ispiti jamče da su polaznici uspješno savladali pojedine predmete, ali također postepeno čine dostupnima podatke o uspješnosti pojedinih škola (u općeobrazovnim predmetima) te će u budućnosti također pružati informacije o poboljšanju učinkovitosti poučavanja.
- nedavno su izrađeni ispiti za testiranje strukovnog znanja koji se mogu primijeniti na različite strukovne programe, ili srodne skupine programa. Prvi takvi ispiti organizirani su za programe u sektoru zdravstva u 2011. godini; NCVVO planira u budućnosti uvoditi slične ispite paralelno kako će sektorska vijeća definirati ishode učenja za programe u svakom sektoru;
- uvođenje informacijskog sustava *VETIS*, koji obuhvaća strukovne škole te *e-Matice* s izuzetno brojnim pojedinačnim informacijama o polaznicima u svim srednjim školama, uključujući i podatke o njihovom nastavku obrazovanja u sustavu visokog obrazovanja. Zajedno s podacima o državnoj maturi potencijalno postoje iznimno bogati izvori informacija koji bi mogli pružiti sistematizirane podatke o uspješnosti na razini države, županije, grada, škole ili pojedinog obrazovnog programa/kvalifikacije;
- osnivanje sektorskih vijeća, čime je i formalno omogućeno sudjelovanje socijalnih partnera u osmišljavanju i razvoju strukovnih kvalifikacija. Taj je proces združen s osmišljavanjem i razvijanjem kvalifikacija na osnovi ishoda učenja, s time da procjenjujemo će biti potrebno više godina da se taj posao završi, korak po korak, program po program;
- uvođenje metodičkog samovrjednovanja u škole, najprije posredstvom NCVVO, a potom i ASOO;
- Hrvatska obrtnička komora uvela je standardizirane zadatke i pitanja za polaznike obrazovnih programa za vezane obrte, sa svrhom unaprjeđenja vrjednovanja putem kontrolnih ispita, te, na završetku školovanja, pomoćničkih ispita.

4.4 Mnoge od tih ideja formalizirane su u odredbama novog Zakona o strukovnom obrazovanju iz 2009. godine. Između ostaloga to su:

- uvođenje ishoda učenja i razvoj kompetencija kao ključno načelo strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (Članak 4,2), uz zadržavanje centralizirane detaljne specifikacije strukovnih kurikuluma na razini sustava, uključujući tjedni broj sati poučavanja za svaki predmet, kao i zahtjeve za materijalnim uvjetima te ljudskim resursima /kadrovski uvjeti/ (Članak 8,8);
- osnivanje sektorskih vijeća koja, između ostaloga, savjetuju o sadržaju strukovnih kvalifikacija te o prikladnosti strukovnih obrazovnih programa za njihove sektore (Članak 17);
- strukturirano samovrjednovanje strukovnih škola (Članak 11);
- baza podataka 'za informacijsko praćenje i upravljanje sustavom' koju će održavati MZOŠ, a koja će biti dostupna ASOO-u (Članak 9), pri čemu se propisuje da ASOO 'vodi zbirku osobnih podataka učenika, ravnatelja, nastavnika, stručnih suradnika te zbirke podataka materijalne imovine ustanova' (Članak 13,10).

4.5 Dodatak 3 opisuje položaj Republike Hrvatske u odnosu na svaku kategoriju instrumenata osiguranja kvalitete. Postoji čitav niz neriješenih pitanja vezanih uz nedavno razvijene instrumente, a tim ćemo se pitanjima baviti u poglavlju 6. Glavna analiza trenutnih mjera osiguranja kvalitete u Republike Hrvatske sažeto je prikazana u sljedećem dijagramu.

Dijagram 3: Osiguranje kvalitete: trenutna situacija u RH

5. Budući smjerovi u osiguranju kvalitete

5.1 Iz onoga što je do sada ovdje izneseno, razvidno je sljedeće:

- Republika Hrvatska u nekim aspektima ima dobro razvijene mehanizme osiguranja kvalitete. Ti se aspekti odnose na specifikaciju kurikuluma te na brojne minimalne standarde obavljanja djelatnosti strukovnog obrazovanja koji se odnose na ustanove.
- ostala su područja osiguranja kvalitete novija i u stanovitoj mjeri još su uvijek u razvoju. U ta se područja ubrajaju razrada ishoda učenja uz uključenost sektorskih vijeća; nedavno uvođenje državne mature zbog standardizacije vrjednovanja polaznika (za općeobrazovne predmete) zajedno sa standardiziranim katalozima zadataka za neke obrtničke programe; uvođenje samovrjednovanja i strukturiranih školskih razvojnih planova kao potpora osiguranju kvalitete.
- zaključno, postoje područja gdje su u Republici Hrvatskoj mehanizmi osiguranja kvalitete nedovoljno razvijeni u usporedbi s mnogim drugim europskim zemljama. Uglavnom se to odnosi na uporabu statističkih podataka, kako za nadzor uspješnosti pojedinih škola i ustanova, tako i za donošenje procjena o napretku sustava u cjelini ili njegovih važnih dijelova. Doima se da se prikuplja mnoštvo informacija koje su potrebne, no nisu jasni postupci za njihovo objavljivanje ili razmjenu među agencijama, dok su istodobno kapaciteti za njihovu analizu ograničeni.

5.2 Kao što je navedeno u poglavlju 2, ne radi se o tome da bi osiguranje kvalitete trebalo biti operativno na najvišoj mogućoj razini. Prekomjerno osiguranje kvalitete dovest će do prevelikog birokratiziranja, povećanja troškova, a sprječavat će i inovacije. Republika Hrvatska mora uspostaviti pomno promišljenu ravnotežu instrumenata osiguranja kvalitete.

5.3 Naša analiza pokazuje da bi ta ravnoteža trebala podrazumijevati veći stupanj usredotočenosti na to da je izvjesno da su pozitivna iskustva i uspjesi polaznika najbolji dokazi kvalitete, kao i da su stečene kvalifikacije relevantne za tržište rada. Nadalje, analiza pokazuje da je potrebno nešto manje tradicionalnog pristupa, koji podrazumijeva da ustanove moraju slijediti velik broj centralno propisanih uvjeta. Republika Hrvatska bi se trebala više okrenuti u smjeru osiguravanja kvalitete ishoda, a ne toliko centralnom reguliranju procesa; bolja ravnoteža između ishoda i procesa unaprijedit će cjelokupnu kvalitetu, a sustavu strukovnog obrazovanja i osposobljavanja omogućit će prilagodbu promjenljivim uvjetima.

5.4 Naravno, to je ujedno i smjer u prema se kreću nedavno uvedene inovacije. Nova metodologija razvoja strukovnog kurikuluma usredotočena je na ishode učenja. Nacionalni ispiti vrjednuju i prepoznaju uspjehe polaznika na konzistentan način. A samovrjednovanjem se stavlja naglasak na iskustva i napredak polaznika.

5.5 Srednjoročni su prioriteti za Republiku Hrvatsku u ovoj fazi nastaviti i dovršiti razne inovacije osiguranja kvalitete koje su nedavno uvedene:

- provesti opsežan program osmišljavanja kurikuluma pomoću ishoda učenja te uključivanja sektorskih vijeća u određivanje sadržaja strukovnih programa. Za to će biti potrebno nekoliko godina;
- na području vrjednovanja polaznika prikupiti iskustva u provođenju državne mature te posebno osmisliti daljnje kreativno korištenje rezultata državne mature, kako bi se pomoglo školama da povećaju kvalitetu poučavanja i učenja;
- proširiti standardizirane ispite strukovnih znanja, kako u školskom sustavu putem novih nacionalnih ispita koje uvodi NCVVO, tako i u sustavu vezanih obrta, na način da će se primijeniti ispiti Obrtničke komore na više obrtničkih zanimanja;
- uvesti strukturirani pristup samovrjednovanja kakav je osmišljen za strukovne škole nadograđujući se na inicijative koje je po prvi puta uveo NCVVO. Time će se zaposlenici ASOO-a u znatnoj mjeri uključiti u usmjeravanje škola te će se također pokrenuti pitanje mjesta redovnoga vanjskog vrjednovanja te pitanje tko će ga provoditi;

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

- razmotriti implikacije ovih novih postignuća na sustav obrazovanja odraslih. Obrazovanje odraslih doživjelo je uspješan rast, no možda bi trebalo mijenjati sadašnje modele odobravanja izvođenja i nadzora programa, budući da sustav dolazi u fazu zrelosti te se modernizirane kvalifikacije javljaju u redovnom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju.

Sljedeći se dio bavi nekim važnim pitanjima u svezi s tim novinama te predlaže aktivnosti za njihovo rješavanje.

5.6 Pored dovršavanja procesa razvoja tih novina, postoje i dva dugoročna pitanja:

- prvo je uporaba podataka u osiguranju kvalitete. Kao što smo vidjeli, prikupljeni su mnogi podatci, no niti se u većoj mjeri koriste niti su javno dostupni. Čitav niz zemalja EU-a nalazi se u sličnom položaju, iako one istražuju načine za intenzivnije korištenje podataka i istraživanja u budućnosti. Republika Hrvatska se mora ozbiljno pozabaviti pitanjem korištenja podataka, uključujući pitanje njihove razmjene među agencijama, unutar istraživačke zajednice te općenito u javnosti;
- drugo, bi li pomoglo da se uvede veća fleksibilnost u sadašnje opširne specifikacije o kurikulumu i detaljne standarde za prostorne i materijalne kapacitete te nastavnike ustanova. Obrazovanje odraslih je postalo fleksibilnije; kurikulumi i standardi pojedinih ustanova mogu međusobno razlikovati te se predlaže njihovo odobravanje umjesto da se propisuju na razini sustava za sve slučajeve. Argumenti za uvođenje postupnog smanjenja krutosti kriterija u srednjoškolskom strukovnom obrazovanju sljedeći su: prvo, širi raspon instrumenata osiguranja kvalitete koji su uvedeni najnovijim pristupima znači da se sustav ne mora u tolikoj mjeri oslanjati na detaljno propisane kurikulume i standarde za ustanove, a drugo, da će više fleksibilnosti ustanovama omogućiti da istraže širi raspon pristupa poučavanju i učenju unutar okvira trajnog samo-unaprjeđenja.

O tome kako se ova dva dugoročna pitanja mogu rješavati više ćemo reći u idućem poglavlju.

6. Prioritetna područja za srednjoročno razdoblje

6.1 Tijekom sljedećih dvije do pet godina za Republiku Hrvatsku prioritet će biti ustaliti nedavno uvedene novine u osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, uključujući rješavanje niza pitanja koja su s njima povezana. Pored ovoga, prioritet je i odlučiti da li nastaviti sa dva dugoročnija pitanja, i ako da na koji način.

Nastavak primjene nedavnih inovacija

6.2 Zamjena sadašnjih nastavnih planova i programa kurikuluma koji se temelje na ishodima učenja i uključivanje sektorskih vijeća u postupak osmišljavanja strukovnih kvalifikacija bit će dugotrajan proces. Osmišljavaju se i razvijaju metode koje će odrediti za koja je zanimanja reforma najhitnija, a uspostaviti će se i ciklus revizije za kvalifikacije. Zaposlenici ASOO-a su reorganizirani na način da postoje jasni stručni kontakti sa svakim sektorskim vijećem te su zaposlenici ASOO-a raspodijeljeni na one koji se bave standardima zanimanja i kvalifikacija i one koji se bave kurikulumom i nadzorom standarda. Bit će potrebno preispitivanje radnog opterećenja i raspoloživog osoblja, posebno u svjetlu cilja ažuriranja kvalifikacija svakih pet godina. U tom poslu također će trebati uzeti u obzir i Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO).

6.3 Razvoj državne mature zahtijevat će mnogo trajne pozornosti. Neće biti važno samo održavati standarde ispita i osigurati njihovu ekvivalentnost tijekom vremena, već treba voditi računa o tome da taj ispit na nacionalnoj razini proizvodi podatke koji se mogu koristiti u mnogim aspektima osiguranja kvalitete. U načelu, rezultati se mogu analizirati ne samo u odnosu na školu (što se trenutno čini), već također – kroz veze s *e-Maticom* – u odnosu na obiteljsku situaciju, geografsko područje i glavne predmete koji se uče. U drugim se zemljama takvi podatci koriste kao izvor za osmišljavanje obrazovne politike. NCVVO, zajedno s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa, trebao bi razmotriti na koji bi se način to trebalo provesti, zajedno s objavljivanjem rezultata državne mature kako bi se na najbolji mogući način upotrijebili podatci iz ovoga novog izvora.

6.4 Postoji opasnost da će utjecaj državne mature na strukovne škole i njihove polaznike dovesti do prevelike usredotočenosti na općeobrazovne predmete nauštrb strukovnih predmeta. Nacionalni ispiti strukovnih znanja koje NCVVO planira uvesti bit će vrlo važna protuteža tom riziku. Izrada tih ispita, sektor po sektor, u suradnji sa sektorskim vijećima, uključivat će opsežan i kompleksan radni program koji će trajati nekoliko godina. Kako će se ovaj proces razvijati, NCVVO i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa željet će razmotriti njegove implikacije na strukturu kvalifikacija i na upis polaznika na visoka učilišta. Jedna potencijalna mogućnost bila bi priznavanje niza „strukovnih matura“ koje sadrže kombinaciju općeobrazovnih i strukovnih predmeta koji se zajedno testiraju putem tih ispita. Slične situacije koje postoje u nekim drugim zemljama (npr. Francuska i Švedska) vrijedilo bi analizirati.

6.5 Obrtničku komoru trebalo bi potaknuti da proširi svoj ispitni katalog za kontrolne i pomoćničke ispite koji su već razvijeni za 10 programa obrazovanja za vezane obrte na više programa od ukupno 61, za koje su oni dijelom nadležni; to bi mogao biti prikladan put koji bi se financirao putem strukturnih fondova. Vezu između ovih ispita i novih nacionalnih ispita strukovnih znanja koje razvija NCVVO trebat će u doglednom vremenu razmotriti; odgovorne institucije trebale bi raspraviti o koordiniranju ispitne politike za trogodišnje programe i postići dogovor oko uloge tih ispita u zahtjevima za kvalifikacije.

6.6 Strukturirano samovrjednovanje u strukovnim školama novije je postignuće. U prvom će godini bez sumnje biti problema, no iskustvo iz drugih zemalja govori da će se nakon toga broj problema brzo smanjivati. Neposredni prioritet za ASOO bit će pružanje stalnih smjernica školama te brzo reagiranje na njihova pitanja. Baratanje pridruženim internetskim alatom za pružanje informacija o numeričkim referentnim mjerilima zahtijevat će pažljivo upravljanje.

6.7 Potrebno je još raditi na koordiniranju uloge NCVVO-a i ASOO-a u području samovrjednovanja strukovnih škola. Čini se da trenutno škole moraju podnositi izvješća o samovrjednovanju i školske razvojne planove i jednoj i drugoj agenciji. Agencije će međusobno

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

raspraviti to pitanje kako bi razjasnile proces podnošenja izvješća, s ciljem da se uvede obveza podnošenja samo jednog izvješća i školskog razvojnog plana. Trebat će također riješiti ulogu vanjskog vrjednovanja škola kako bi samovrjednovanje dobilo na vjerodostojnosti. To je obilježje postupka samovrjednovanja koje provodi NCVVO te je također bilo i obilježje pilot procesa samovrjednovanja koje je provela Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. ASOO namjerava iskoristiti svoje sadašnje više stručne savjetnike (koji su već bili angažirani da pomognu školama prihvatiti novu metodologiju) za davanje stručnih savjeta. U svjetlu radnog opterećenja koje imaju savjetnici, ASOO će morati riješiti pitanje raspoloživih ljudskih resursa dostupnih za vanjsko vrjednovanje. NCVVO je spreman pomoći ASOO-u u ovom zadatku putem svojih postojećih suradnika mreže (vanjskih vrjednovatelja).

6.8 Primjena novih i osuvremenjenih strukovnih kurikulumu u redovnom srednjoškolskom strukovnom obrazovanju imat će utjecaj i na neke od brojnih kvalifikacija koje su odobrene za stjecanje u sustavu obrazovanja odraslih. Tamo gdje su kvalifikacije u obrazovanju odraslih skraćene verzije onih u srednjoškolskom obrazovanju, doći će do promjena u smislu njihovog redefiniranja u pravcu temeljnih kvalifikacija. Dok su kvalifikacije odraslih utemeljene na komponentama temeljnih kvalifikacija, ASOO će očekivati da će svaki novi prijedlog biti zasnovan na ažuriranoj verziji nove kvalifikacije. U načelu, postojeće kraće kvalifikacije koje su već odobrene, također bi se trebale mijenjati kada se obnavljaju osnovne kvalifikacije na kojima se one temelje. Međutim, ASOO neće poduzeti neposrednu akciju ažuriranja postojećih kvalifikacija dok ne postane jasnije kad će biti donesen Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO). Očekuje se da će HKO sadržati module kvalifikacija koji bi mogli funkcionirati kao manji dijelovi pogodni i za obrazovanje odraslih te da bi se mogle brojiti kao kreditni bodovi koji vode stjecanju potpune kvalifikacije. U tom slučaju više neće biti potrebno odobravati pojedinačne prijedloge za manje dijelove kvalifikacija za odrasle polaznike jer će ustanove biti pozvane da koriste module HKO-a.

6.9 Trenutno se programi ustanova za obrazovanje odraslih odobravaju na neodređeno vrijeme te se, nakon izdavanja rješenja o početku rada, posjete u svrhu nadzora uglavnom provode slijedom pritužbi polaznika ili prijava zaposlenika ASOO-a. ASOO predlaže uvođenje postupka obnavljanja akreditacije (izdavanja rješenja o početku rada), na primjer u razmacima od svakih pet godina te propisivanje obveze da se između akreditacije i obnavljanja akreditacije provede barem jedan nadzor ustanove. Smanjena potreba za odobravanjem kvalifikacija ukoliko se koriste moduli HKO-a rasteretiti će osoblje za tu namjenu. ASOO će razmisliti može li se od ustanova očekivati neki oblik samovrjednovanja kao uvjet za obnavljanje akreditiranja.

Bavljenje dugoročnim pitanjima

6.10 Republika Hrvatska mora razviti aplikacije i postupke koji će omogućiti korištenje podataka za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, ali i za definiranje obrazovne politike. U VETIS-u, rezultatima državne mature i *e-Matici* nalaze se njeni izvori informacija koji su barem jednako kvalitetni kao i u mnogim europskim zemljama. Međutim, postoji čitav niz problema koje ometaju djelotvorno korištenje tih informacija:

- informacije se nalaze na različitim lokacijama (VETIS u ASOO-u, rezultati državne mature u NCVVO-u, a *e-Matica* u MZOŠ-u). Iako bi bilo idealno da su te baze podataka povezane, to nije tako lako ostvariti. Naravno, bilo bi vrlo praktično kada bi ovlašteni zaposlenici svake od agencija ili državnih tijela imali otvoren pristup podacima koje imaju drugi (primjerice kad bi zaposlenici ASOO-a dobili pristup rezultatima državne mature za pojedine strukovne škole i podacima iz *e-Matice* o rezultatima polaznika pojedinih strukovnih programima te njihovom napretku koji ostvaruju pohađajući program. Trenutno nije jasno niti da li se ti podatci prenose, odnosno razmjenjuju između agencija, niti da li su zaposlenici jedne agencije dužni odgovoriti na zahtjeve drugih);
- unutar ASOO-a postoje vrlo ograničeni kapaciteti za analizu podataka. Dok Odjel za obrazovanje odraslih ASOO-a ima i osposobljenog analitičara i bazu podataka koja se često koristi, glavni dio ASOO-a nema specijalističko osoblje za analizu podataka. ASOO bi trebao proširiti svoje kapacitete za statističke analize i/ili uspostaviti poslovne

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

kontakte s institucijama koje se bave analizama ili obradom podataka, primjerice na pojedinim odjelima hrvatskih sveučilišta;

- protokoli o objavljivanju i prijenosu podataka. Postoji tek nekoliko redovnih službenih publikacija koje donose podatke o sustavu strukovnog obrazovanja. Jasno je da najdetaljniji podatci ne trebaju biti javno dostupni, ili – osim pod vrlo posebnim okolnostima – razmjenjivani između agencija. Međutim, nejasno je polaze li agencije od zajedničke definicije o tome što je najniža propisana razina tajnosti podataka, kao i jesu li su spremne učiniti dostupnima podatke na višoj razini agregiranosti.

6.11 Trebat će vremena i sredstava da se i ovo pitanje razriješi. Bilo bi najbolje ići korak po korak, polagano razvijajući kapacitete i iskustva. Prvi korak je formuliranje relevantnih pitanja na koja će se moći dobiti odgovori pomoću analize podataka. Kako će sektorska vijeća davati prijedloge o mreži kurikuluma i ustanova u svom sektoru, tako će neupitno zahtijevati i informacije o, na primjer, trendovima pri upisu u srednje škole u usporedbi s promjenama u zapošljavanju, odnosno brojem polaznika pojedinog strukovnog programa koji nakon završetka nastavljaju obrazovanje na visokim učilištima, u usporedbi s onima koji odlaze na tržište rada. Ako će svako pojedino sektorsko vijeće zasebno postavljati ta pitanja, tada će i zaposlenici ASOO-a utrošiti mnogo vremena za svaki upit pojedinačno, zahtijevajući temeljem svakog pojedinačnog upita informacije iz *e-Matice*.

6.12 Kako bi se pripremila za te zadatke i poboljšala upravljanje dijelom sustava za koji je nadležna, ASOO bi trebala raspolagati s centralno pripremljenim dostupnim informacijama, odakle bi se također slali zahtjevi *e-Matici* i drugim izvorima podataka. Viši rukovoditelj iz ASOO-a trebao bi preuzeti odgovornost za koordiniranje ovim poslom te oformiti radnu skupinu koja bi uključivala i zaposlenike iz ASOO-a kojima bi te informacije mogle biti potrebne i zaposlenike iz MZOŠ-a, ili drugih institucija koje su upoznate s izvorima podataka. Prvi zadatak te skupine bio bi odrediti teme za koje je potrebno imati podatke. Mogli bi biti zastupljeni, na primjer:

- noviji podaci o eventualnim promjenama broja upisanih polaznika u strukovne škole te broja polaznika koji završavaju strukovne obrazovne programe uspoređeni s brojem zaposlenih;
- podudarnost (korelacija) upisa na visoka učilišta u odnosu na strukovni program koji je polaznik završio tijekom srednjoškolskog obrazovanja (npr. Tehničar za računalstvo upisuje Pravni fakultet);

Skupina bi također trebala razmotriti postoje li pitanja vezana uz učinkovitost i ravnopravnost na koja bi se također moglo odgovoriti upotrebom postojećih podataka; na primjer, razlike u omjeru zaposlenik : polaznik u različitim strukovnim školama, ili postoje li primjetne razlike u obiteljskoj situaciji polaznika koji upisuju određene strukovne programe, što može predstavljati prepreku u socijalnoj mobilnosti. Radna skupina imala bi sljedeće zadatke:

- određivanje na koja pitanja je potrebno dati odgovore pomoću postojećih podataka, a na koja to nije,
- definiranje specifikacija relevantnih podataka iz postojećih izvora, i;
- dogovaranje objavljivanja tih podataka na odgovarajući način.

6.13 Rečeno je ranije da je potrebno napraviti ravnotežu između osiguranja kvalitete, rezultata (iskustva i uspjeha polaznika) i centralnog reguliranja školskih procesa (zahtjevi vezani uz kurikulume, prostorne kapacitete i zaposlenike). Oba su aspekta potrebna, a sve veći naglasak na aspekt osiguranja kvalitete, kao što je i planirano, trebao bi biti uravnotežen sa sve manjom ovisnošću o drugom aspektu, centralnom reguliranju školskih procesa. Kad samovrjednovanje i novi mehanizmi osiguranja kvalitete postanu učinkoviti, sadašnje detaljne specifikacije kurikuluma te standardi za prostorne kapacitete i zaposlenike trebali bi postati fleksibilniji. To će kvalitetnim ustanovama omogućiti inovativnost i sve bolje rezultate. Također bi se na taj način trebalo smanjiti trenutno opterećenje viših stručnih savjetnika ASOO-a koji mnogo svojeg vremena provode istražujući pritužbe na škole koje ne zadovoljavaju jedan ili više od velikog broja standarda: opterećenje tih zaposlenika ASOO-a vjerojatno će se u

REVIDIRANA RADNA VERZIJA

nadolazećim godinama povećati s osmišljavanjem i razvijanjem novih ili ažuriranjem postojećih kvalifikacija te potporom procesu samovrjednovanja škola.

6.14 Program rada koji bi trebao preispitati rasterećenost nastavnih planova i programa/kurikuluma te smanjenje zahtjeva u pogledu prostornih kapaciteta i zaposlenika trebao bi započeti kada se procijeni da samovrjednovanje dobro funkcionira. Trebalo bi oformiti upravljačku skupinu koja bi se sastojala od članova iz ASOO-a, MZOŠ-a, od ravnatelja škola i predstavnika nastavničkih udruga kako bi se dale preporuke o tome:

- koji zahtjevi za prostorne i materijalne kapacitete te zaposlenike su zastarjeli te se mogu ukinuti;
- koji zahtjevi za prostorne i materijalne kapacitete te zaposlenike se mogu preoblikovati u obliku preporučenih smjernica, a ne strogih uvjeta koje je potrebno ispuniti;
- trebaju li zahtjevi za kurikulum biti formulirani na općenit način tako da omogućuje različite mješavine nastavnika i predmeta;
- trebaju li se ta rasterećenja odnositi na sve škole ili samo na one koje ostvaruju određeni standard kvalitete.

Moguće je da će biti potrebno donijeti izmjene pojedinih zakona kako bi se omogućilo smanjenje propisanih uvjeta koje je pojedina ustanova obvezna ispuniti.

6.15 Svi prijedlozi razvoja novih mehanizama koji su navedeni u ovom poglavlju dovest će do stvaranja nove ravnoteže u osiguranju kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. To je ravnoteža koja se fokusira na iskustvo polaznika i njihov uspjeh, na potrebe tržišta rada, a ustanovama daje mogućnost prilagodbe svojih programa potrebama polaznika i poslodavaca na najučinkovitiji način.

7. Provedba i konzultacije

7.1 Naravno, više su nego dobrodošli svi komentari na ovu strategiju, posebno oni koje će izreći stručno-pedagoška javnost, ali i sve institucije, udruge i pojedinci koji su uključeni u strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Komentare treba slati [Ime] na [Adresu] do [Datuma]. Brošura u kojoj će biti sažeto prikazana strategija poslat će se široj stručnoj javnosti. Daljnje kopije ovog dokumenta mogu se nabaviti kod: [Ime]

7.2 Upravljačkom skupinom predsjedava **[voditelj Odjela za osiguranje kvalitete u ASOO-u]**, a ona uključuje predstavnike:

- Odjela za obrazovanje odraslih ASOO-a;
- MZOŠ-a;
- Hrvatske obrtničke komore;
- Nastavničkih udruga;
- Udruga srednjoškolskih ravnatelja;
- NCVVO-a;
- AZOO-a.

[Upravljačka će se skupina sastati da bi razmotrila komentare i amandmane na strategiju u proljeće 2012. te se će nakon toga sastajati dva puta godišnje kako bi se pratila provedba strategije i uzela u obzir nova postignuća].

ČLANOVI RADNE SKUPINE

Radna skupina sastala se osam puta. Sljedeći članovi prisustvovali su na tri ili više sastanka:

Jelena Letica/Ivo Tunjić	ASOO
Radovan Šoljaga	Udruga srednjoškolskih ravnatelja
Vesna Marović	AZOO
Goran Sirovatka	NCVVO
Mirela Lekić/Olga Lui	Hrvatska obrtnička komora
Darko Belović	MZOŠ
Dubravko Babić	Društvo za strukovno obrazovanje
Nijaz Karić	Nezavisni sindikat zaposlenih u srednjim školama Hrvatske
Adrijano Šafran	MINGORP
Franjo Galeković	ASOO (Odjel za obrazovanje odraslih)
Irena Ištvančić	ASOO
Biserka Halavanja	Srednja škola Matije Antuna Reljkovića

INSTRUMENTI ZA OSIGURANJE KVALITETE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU I OSPOSOBLJAVANJU U EUROPSKOJ UNIJI

Zbog razlika u mehanizmima osiguranja kvalitete u pojedinim zemljama, EU je ograničila svoje instrumente na opće principe. The *Common Quality Assurance Framework for VET in Europe (CQAF)*¹, koji je *European Council*² ratificiralo u svibnju 2004., predstavlja zajednički okvir unutar kojega svaka zemlja razvija vlastiti okvir za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. U europskom CQAF postoji pet područja kvalitete:

- metodologija,
- svrha i plan,
- provedba,
- procjenjivanje i vrjednovanje,
- povratne informacije i promjena.

CQAF se temelji na šest načela:

- ustanove su odgovorne za kvalitetu svojih usluga,
- ustanove provode godišnje samovrjednovanje,
- ocjenjivanje u skladu s referentnim kriterijima,
- ocjenjivanje utemeljeno na kompetencijama,
- dokazi koji pokazuju kompetencije i usklađenost s kriterijima,
- ciklus kvalitete (planirati - činiti - provjeriti - reagirati).

U srpnju 2009. Europski parlament i Vijeće Europske unije objavili su svoje konačne preporuke za uspostavljanje *Zajedničkog okvira osiguranja kvalitete za strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Europi (EQARF-VET)*³. Cilj je ove preporuke ustanoviti EQARF-VET kao referentni alat koji bi pomogao državama članicama da nadziru trajno unaprjeđenje kvalitete svojih sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te da ispituju kako funkcioniraju postojeći modeli osiguranja kvalitete.

EQARF-VET predviđa da se provede nacionalna rasprava o tome koje mehanizme, standarde i postupke treba razvijati kako bi se omogućili samovrjednovanje na razini sustava i ustanova, vanjski nadzor i vanjsko vrjednovanje te prikupljanje i analiziranje relevantnih podataka za ustanovljavanje ključnih indikatora uspješnosti.

¹ *Common Quality Assurance Framework for VET in Europe* - Zajednički okvir za osiguranje kvalitete strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u Europi (op.prev.), TWG 'Quality in VET', CEDEFOP, 2004

² Council Conclusion on Quality Assurance in VET; 9599/04LIMITE/EDUC117/SOC252 of 18th May.

³ Preporuka od 18. lipnja 2009, objavljena 08.07.2009/C155

EUROPSKI I HRVATSKI INSTRUMENTI OSIGURANJA KVALITETE

Sljedeća tablica uspoređuje tipične instrumente osiguranja kvalitete u Europi i navodi sažetak situacije u RH vezano uz svaki od tih instrumenata. U tablici se također navodi komentar o smjeru u kojem se promjene odvijaju.

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Ishodi učenja	Iskazi o tome što bi polaznici trebali naučiti do kraja obrazovnih programa. Utječu na kurikulum i ocjenjivanje. Ishodi učenja često se temelje na standardima zanimanja (iskazi o razini uspješnosti potrebni u određenom zanimanju) te su katkad s njima identični.	EksPLICITNI iskaz ishoda učenja sve je uobičajeniji. Uz potporu <i>kopenhaškog procesa</i> EU-a, ishodi učenja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju često predlažu skupine strukovnih nastavnika u raspravi s poslodavcima. U mnogim zemljama oni se formalno usuglašavaju sa socijalnim partnerima kroz sektorska vijeća. U nekim zemljama ocjenjivanje polaznika temelji se izravno na ishodima učenja iako to nije uvijek praksa.	Uvedeni kao dio Zakona u strukovnom obrazovanju. Provode se projekti osmišljavanja kurikuluma utemeljenih na ishodima učenja. Osnovano je 13 sektorskih vijeća koja će savjetovati u svezi ishoda učenja. Ishodi će se koristiti za osmišljavanje kurikuluma. To je opsežan posao koji će trajati nekoliko godina. Ishodi će podlijegati redovnoj reviziji svakih 5 godina. Preoblikovanje i ažuriranje srednjoškolskih strukovnih programa imat će implikacija i za strukovne kvalifikacije u obrazovanju odraslih koje se često na njima temelje. Očekuje se da će sektorska vijeća savjetovati i u svezi pridruženih kvalifikacija u strukovnom obrazovanju za odrasle.
Kurikulum	Nastavni plan za pojedini predmet, program ili cjelokupno iskustvo škole koje može sadržavati manje ili više detalja.	Za početno/redovno strukovno obrazovanje i osposobljavanje zemlje se znatno razlikuju u pojedinostima do kojih se kurikulumi propisuju na razini sustava. Neke zemlje prepuštaju pojedinim školama osmišljavanje nastavnih planova, iako mnoge objavljuju neku vrstu smjernica te zahtijevaju od škola i ustanova da se pridržavaju ishoda učenja dogovorenih na razini sustava, čak iako se njihov pristup poučavanju može razlikovati. U nekim slučajevima škola može predložiti kurikulum, ali zahtijeva se da bude formalno odobren od strane resornog ministarstva ili agencije. Mnoge zemlje nemaju kurikulume za strukovno obrazovanje i osposobljavanje odraslih već se oslanjaju na vrjednovanje polaznika, posebno u neformalnom učenju te na radnom mjestu.	Osmišljavaju se detaljni kurikulumi za srednjoškolske strukovne programe uključujući i broj sati te detalje o pojedinim nastavnim predmetima. Skraćeni verzije primjenjuju se na strukovno obrazovanje odraslih koje se oslanja na nacionalne kvalifikacije. Predlažu se drugi kraći strukovni kurikulumi za obrazovanje odraslih koje će provoditi ustanove za obrazovanje odraslih, a odobrat će ih ASOO.

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Vrjednovanje polaznika	<p>Procedure za vrjednovanje polaznika tijekom te na kraju obrazovnih programa kako bi se osiguralo da se ostvare ishodi učenja. Vrjednovanje može biti unutarnje (provode ga nastavnici), ili vanjsko (provode ga vanjski vrjednovatelji). Mogu se koristiti standardizirana pitanja ili zadatci ili standardizirane ocjene, ili to može biti prepušteno vrjednovateljima uz čvrste ili manje čvrste smjernice.</p>	<p>Zemlje se razlikuju u pogledu uključenosti vanjskih vrjednovatelja, iako se to u većini zemalja smatra dobrom praksom te se često zahtijeva. Tamo gdje se ne koriste vanjski vrjednovatelji, obrazovne vlasti obično ustanovljavaju postupke koje nastavnici moraju koristiti za ocjenjivanje te zahtijevaju vođenje bilješki za vanjski nadzor. U tim slučajevima inspektori na osnovi uzorka provode validaciju ocjena (moderiraju). Standardizirani zadatci za vrjednovanje praktičnih kompetencija nisu uobičajeni u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju iako su prisutni u nekim zemljama i sektorima; ispiti strukovnih znanja su mnogo češći. Tamo gdje su općeobrazovni predmeti dijelom redovnoga strukovnog obrazovanja ocjenjivanje se često provodi kroz korištenje standardiziranih ispita. U nekim zemljama postoje postupci za osiguranje kvalitete prethodnoga neformalnog i informalnog učenja pojedinaca zbog dodjeljivanja potpunih ili djelomičnih kvalifikacija, iako ta praksa nije raširena.</p>	<p>Vrjednovanje za odobrene strukovne programe/kvalifikacije osmišljavaju škole u skladu sa smjernicama na razini sustava. Potiče se uključivanje vanjskih ocjenjivača, no to ne važi za sve, već jedino za obrtničke programe. Standardizirani testovi koriste se kod nekih obrtničkih programa, a vrlo nedavno uvedeni su za srednjoškolske obrazovne programe u sektoru zdravstva. Za četverogodišnje programe kroz državnu se maturu provodi vanjsko vrjednovanje općeobrazovnih predmeta. Ustanove za obrazovanje odraslih koje su dobile odobrenje za izvođenje programa koji vode ka stjecanju redovnih kvalifikacija mogu provoditi potrebno vrjednovanje polaznika kroz srednje strukovne škole.</p>

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Standardi za ustanove (prostorni kapaciteti i zaposlenici)	Zahtjevi za ustanove financirane od strane države i/ili za nacionalno priznate kvalifikacije, obično iskazani kroz prostorne kapacitete, opremu te korištenje nastavnog osoblja s odgovarajućim iskustvom i/ili kvalifikacijama. Zahtjevi mogu uključivati stavke koje nisu izravno povezane s kvalitetom obrazovanja kao što su vrsta školske ploče, računovodstveni zahtjevi, pravni status itd.	Dok će sve zemlje imati neke zahtjeve, postoje znatne razlike u stupnju određivanja zahtijevanih pojedinosti. Ustanove u nekim slučajevima predlažu prostorne kapacitete (i kurikulum) što usuglašavaju s obrazovnim vlastima. Kako bi potaknule inovativnost i nove ustanove, neke zemlje nemaju tako stroge zahtjeve. Zemlje se također razlikuju po učestalosti i temeljitosti kojom se ti standardi nadziru kod pojedinih ustanova. Katkad zahtjeve određuju i nadziru agencije odgovorne za stjecanje kvalifikacija (kroz akreditiranje ustanova), a katkad agencije odgovorne za javno financiranje obrazovanja, a vrlo često i jedne i druge.	U sklopu redovnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanje zakonodavac postavlja brojne zahtjeve kojima ustanove moraju udovoljiti. U školama se provode stručno-pedagoški nadzori, odnosno savjetodavni posjeti od strane viših stručnih savjetnika ASOO koji su često potaknuti situacijama koje je MZOŠ locirao putem inspekcijskih nalaza ili dobivenih pritužbi. Provjeravaju se svi aspekti prilikom takvih posjeta. Međutim, u mnogim slučajevima škole zapravo ne udovoljavaju mnogim propisanim standardima. Ustanove za strukovno obrazovanje odraslih koje osposobljavaju za stjecanje priznatih redovnih kvalifikacija također su podložne opširnim zahtjevima, no manje su brojni zahtjevi za ostale ustanove za obrazovanje odraslih. Nadzor se uvijek provodi nad novim ustanovama za obrazovanje odraslih, ali trenutno ne postoji proces kojim bi se njima periodički obnavljala akreditacija.
Trajno unaprjeđenje (Referentna mjerila uspješnosti)	Škole (ili veće jedinice poput školskih centara) imaju zacrtane ciljeve za postignuća polaznika, ili se njihova uspješnost uspoređuje s drugim ustanovama za strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Mjere uključuju takve podatke kao što su upis polaznika, stopa završavanja te uspjeh na ispitima ili u stjecanju kvalifikacija.	U nekoliko zemalja referentna mjerila prilično su opsežna i organizirana na nacionalnoj razini. U drugima su pojedini ciljevi ograničeni na ustanove koje se suočavaju s problemima. Sve su češći ciljevi koje si ustanove interno postavljaju, ali koje koriste nacionalna referentna mjerila za usporedbu. Statističke usporedbe različitih ustanova koje provode središnje vlasti prilično su uobičajene i ponekad se objavljuju. Uobičajene su i poveznice s međunarodnim istraživanjima, posebno s OECD-ovom procjenom <i>PISA</i> .	Novi sustav samovrjednovanja koji se trenutno uvodi u strukovne škole uključuje izradbu planova za unaprjeđenje škole te uključuje numeričke ciljeve. Novi podatci rezultata državne mature omogućit će analizu i usporedbu škola, no obujam te analize tek treba utvrditi te se čini malo vjerojatnim da će analiza biti objavljena. Same škole objavljuju opširne podatke o pristupanju njihovih polaznika državnoj maturi i njihovu napredovanju, no na razini sustava ne postoji mnogo analiza. Podatci o sudjelovanju i uspjehu na državnoj maturi objavljuju se na nacionalnoj razini no usporedbe između pojedinih škola nisu predmetom objavljenih istraživanja.

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Trajno unaprjeđenje (Vrjednovanje poučavanja)	Mjere koje donose povratnu informaciju o kvaliteti poučavanja povezane sa savjetima i potporom za unaprjeđenje.	Mnoge zemlje vrše redovna promatranja poučavanja i učenja koje provodi iskusno osoblje neke vanjske agencije. Izvješća se prikupljaju i katkad objavljuju. U nekim slučajevima ocjene se dodjeljuju prema standardiziranim kriterijima. Organizirano samovrjednovanje škola postaje sve uobičajenije. O mjerama potpore (osposobljavanje osoblja) obično odlučuju same škole, ali mogu ih podupirati nadležne obrazovne vlasti.	NCVVO je uspostavio sustav samovrjednovanja za sve srednje škole; on uključuje vanjske savjetnike koje je imenovao NCVVO. Sustav samovrjednovanja za strukovne škole u novije je vrijeme osmislila i ASOO uz strukturirani format koji je u skladu s odredbama Zakona o strukovnom obrazovanju; nije još jasno hoće li vanjski vrjednovatelji biti dijelom novog sustava. Viši stručni savjetnici iz ASOO-a prate nastavu za vrijeme nadzora i daju savjete vezane uz strukovne programe. AZOO prati rad nastavnika općih predmeta u strukovnim školama. U slučaju obrazovanja odraslih posjete viših savjetnika ASOO-a provode se kod ustanova koje nude nove programe te kod ustanova za koje ima razloga vjerovati da imaju stanovitih problema. Duga tradicija organizacije natjecanja u znanjima i vještinama važno je obilježje strukovnih škola; uspješnost njihovih najboljih studenata metoda je mjerenja njihovih standarda te način usporedbe s drugim školama.

RADNA VERZIJA

Instrument	Kratak opis	Tipične situacije u EU	Situacija u Republici Hrvatskoj
Sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju	Redovna središnja analiza sudjelovanja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju kako tijekom redovnog školovanja tako i za odrasle (uključujući i one čije osposobljavanje provode poslodavci).	Mnoge zemlje objavljuju i analiziraju opsežne statistike o sudjelovanju u strukovnom obrazovanju, općenito i po sektorima. Sektorska ih tijela proučavaju i katkad su odgovorna za analizu. Analize određuju trendove tijekom vremena te sudjelovanje različitih skupina. Provode se usporedbe s drugim zemljama. Kao rezultat, mogu se naručiti detaljnija istraživanja. U mnogim zemljama statistike o sudjelovanju u strukovnom obrazovanju obuhvaćaju čak i mjere postignuća polaznika (pohađanje i završavanje obrazovnih programa, stjecanje kvalifikacija, bodovi standardiziranih testova). Međunarodne usporedbe sudjelovanja koriste brojke <i>Eurostata</i> i <i>Education at a Glance</i> OECD-a. Procjena <i>PISA</i> koju provodi OECD omogućava međunarodne usporedbe postignuća petnaestogodišnjaka.	Prikupljaju se osnovni statistički podatci o broju učenika te podaci o broju učenika koji završavaju redovne strukovne škole, no analize se ne diseminiraju. Postoji tek nekoliko sistematičnih usporedbi između škola, pojedinih regija, zanimanja ili usporedbi RH s drugim zemljama. Hrvatska obrtnička komora provodi neke detaljne analize. Iako su dostupni u NCVVO-u, podatci o uspjehu pojedinih škola ili tipova škola na Državnoj maturi ne daju se bilo kojoj organizaciji, već samo školama o kojima se radi. Informacije o stopi uspješnosti polaznika strukovnih škola na državnoj maturi dostupni su, no ASOO ih ne objavljuje niti ih analizira. Baza podataka o osposobljavanju odraslih ustanovljena je prije nekoliko godina i ASOO ima stanovitih kapaciteta za njihovu analizu.
Odredišta polaznika nakon završetka strukovnog obrazovanja	Informacije o zaposlenju, zaradi i sudjelovanju u visokom obrazovanju polaznika programa strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.	Nekoliko zemalja ima sustavne načine praćenja polaznika strukovnog obrazovanja i osposobljavanja na tržištu rada, ali neke analize zapošljavanja i zarade za različite razine kvalifikacija moguće su uz pomoć ankete o radnoj snazi. Povremena istraživanja praćenja prilično su uobičajena. Konzultacije s poslodavcima o usklađenosti između strukovnog obrazovanja i tržišta rada uobičajene su na sektorskoj i lokalnoj razini. Često su dostupne statistike o praćenju polaznika strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u visokom obrazovanju.	<i>E-Matica</i> bi u principu morala pružati mnogo informacija o napredovanju učenika strukovnih škola unutar obrazovnog sustava uključujući i visoko obrazovanje, no još se ne koristi za detaljne analize na razini sustava. Mogućnost provedbe analize je ograničena zbog nedovoljnih resursa. Informacije o učenicima/polaznicima koji su nakon završenog školovanja odabrali tržište rada i njihovom eventualnom zapošljavanju nisu dostupne. Pojedine škole dobro razumiju taj problem.